

મસાઇલે હજ વ ઉમરહ

સુવાલાત

હાજી ઈબ્રાહીમ ભાઈ વડીયાવાલા
(અહમદાબાદ ગુજરાત)

જવાબાત

મુફ્તી મુહમ્મદ શમ્સુલ કમર કાદિરી
(ફૈઝાબાદ યુ.પી)

بسم الله الرحمن الرحيم

મસાઇલે હજ વ ઉમરહ

સુવાલાત

હાજી ઇબ્રાહીમ ભાઈ વડીયાવાલા
(અહમદાબાદ ગુજરાત)

જવાબાત

મુફતી મુહમ્મદ શમ્સુલ કમર કાદિરી
(ફૈઝાબાદ યુ.પી)

તફસીલાતે કિતાબ

જુમ્લા હુકૂક બ હકકે મોહસિને આઝમ મિશન મહફૂઝ હૈં.

કિતાબ	**: મસાઈલે હજ વ ઉમરહ**
સુવાલાત	: હાજી ઈબ્રાહીમ ભાઈ વડીયાવાલા મોબાઈલ : 9624221212
જવાબાત વ પ્રુફ રીડિંગ	: મુફ્તી મુહમ્મદ શમ્સુલ કમર કાદિરી
ટાઈપ-સેટીંગ	: જનાબ તૌફીક અહમદ અશરફી (બળૌદા) M : 9033168086, 7383761217
સિને ઈશાઅત	: ઝિલ હજ સિને 1443 હિ./જુલાઈ 2022 ઈ.
તા'દાદ	: 5000
કીમત	: દુઆએ ખૈર
નાશિર	**: મોહસિને આઝમ મિશન (સેન્ટ્રલ કમિટી)**

2 / B કીર્તિકુંજ સોસાયટી શાહે આલમ ટોલનાકા

અહમદાબાદ-380028

-: મિલને કા પતા :-

મકતબએ શૈખુલ ઈસ્લામ, અલિફ કિરાના કે સામને,

રસૂલાબાદ, શાહે આલમ અહમદાબાદ-380028

ઔર મોહસિને આઝમ મિશન કી તમામ બ્રાન્ચે

કોન્ટેકટ : 9624221212

ફેહરિસ્ત

કિતાબ લિખને કી વજહ

અલ હમ્દુલિલ્લાહ સુમ્મા અલ હમ્દુલિલ્લાહ, અલ્લાહ પાક કે ફઝ્લ ઔર નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કે બુલાને સે 2022 રમઝાન મેં હરમે પાક કી હાઝિરી નસીબ હુઈ. દૌરાને સફર ઔર ઈસ સે પહલે ભી હાજિયોં કી લા ઈલ્મી, જહાલત, સઊદી હુકૂમત કી મક્કારી, ટૂર્સ ઓર્ગેનાઈઝર્સ કા ઝૂટ ઈસ તરહ સામને આયા કે દિલ રો પળા. અવામ કી પોઝિશન તો યેહ કે ઈલ્મ હૈ નહીં, ઔર હાસિલ કરના નહીં, કિસી કો પૂછના નહીં, બસ જો સબ કરતે હૈ વોહ કરના હૈં યા જો નફસ કહે વોહી કરના હૈ, અલ્લાહ પાક તો ફરમાતા હૈ કુરઆન કો સમઝો ઈસ મેં ગૌર કરો, કુરઆન હમારે *rules, regulations, law and order* હૈ, અલ્લાહ પાક ફરમાતા હૈ **ફસ-અલુ અહલઝ્ ઝિક્રી ઈન કુન્તુમ લા તઅલમુન.** ઈલ્મ વાલોં સે પૂછો અગર નહીં જાનતે. મગર હમ નહીં પૂછતે... ઉલમા કી પોઝિશન યેહ હૈં કે ઉન મેં સે અક્સર બતાતે નહીં, ગુંગે શૈતાન કી તરહ ઔર યેહ જો ખરાબ અકીદા આલિમ હૈ વોહ અવામ કો ગુમરાહ કરતા હૈ ઔર હક પરસ્ત સુન્ની આલિમ ખામોશ રહતે હૈ વોહ અવામ કો ગુનાહ સે નહીં રોકતે, જાહિલ પીરો કી બોલ બાલા ઔર સચ્ચે પીર યા મુફ્તી મૌલવી ચુપ...! હમ કિતાબેં તો બહુત લિખતે હૈં અમલ કી ફઝીલત પર મગર અમલ કી ખરાબી (મનાઈય્યત) પર કોઈ કિતાબ નહીં, જબ કે સરકાર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને તો ફરમાયા...યેહ કામ કરો, યેહ મત કરો. ઈસ સે રુક જાઓ.

સઊદી હુકૂમત તો યહુદિયોં કી રવિશ પર હૈ, **કા'બે કી કમાઈ સે જો પીતે હૈ શરાબ,** યેહ દુશ્મનાને રસૂલ, દુશ્મનાને દીન... જૈસે કા'બા ઉન કી દુકાન હૈ. રહી બાત ટુર્સ ઓર્ગેનાઈઝર્સ કી, ઉન મેં અક્સર 100% પ્રોફેશનલ હૈ, ઉન સે કોઈ ક્યા ઉમ્મીદ રખે ! કુછ કો છોળ કર

બાકી તમામ ઝૂટે મક્કાર ઔર જાહિલ હૈ, ઉન કો સિર્ફ અપની કમાઈ સે મતલબ હૈ.,. અબ અવામ જાએ તો જાએ કહા ? **દુર્વેશી ભી અય્યારી હૈ સરદારી ભી અય્યારી** બિલ્કુલ વોહ દૌર આ ચૂકા.

બ કૌલે શૈખુલ ઈસ્લામ : ઈસ દૌર મેં મસ્જિદ કે મુતવલ્લી ઔર હજ ઉમરહ કે ટુર્સ વાલે યેહ દો ગિરૌહ સબ સે ઝિયાદા ઝૂટે હૈં.

હદીસે મૌલા અલી મેં ભી યેહ બાત કહીં ગઈ કે આખિરી ઝમાને કે હાજી કૈસે હોગે ! કૌલે રસૂલ યેહ હૈ કે **અવામ કો ગુનાહ સે ના રોકને વાલા ગુંગા શૈતાન હૈ.** ઔર અલ્લાહ પાક ભી ફરમાતા હૈ : સમઝાઓ કે સમઝાના ફાઈદા દેતા હે.. મગર ઉલમા વ પીર ખામોશ !...

ઐસે મેં હમેં ક્યા કરના ચાહિયે ? જો હાલત સફરે હજ ઉમરહ કી હૈ વોહી હાલત ઝિયારતે ઔલિયા કી ભી હૈ, તો હમને સોચા કે ઉલમાઓ કો પૂછ કર કોઈ ઐસી કિતાબ તય્યાર કી જાએ, જો લોગોં કો અમલ કી ખરાબી કે બારે મેં બતાએ.

(1) હમારે કુછ અમલ ઐસે હૈં જિસે હમ નેકી સમઝ કર કરતે હૈ મગર ઉસ સે કુછ ભી હાસિલ નહીં હોતા.

(2) હમારે કુછ અમલ ઐસે હૈં જિસે હમ નેકી સમઝ કર કરતે તો હૈ મગર ઉલ્ટા ઉસ સે ગુનાહ હોતા હૈ.

(3) હમારે કુછ અમલ ઐસે હૈં જિસે હમ નેકી સમઝ કર કરતે હૈ મગર જિસ કે કરને સે ઈમાન ખતરે મેં પળ જાતા હૈ. લોગ 20/25 ઉમરાહ 10/10 હજ કરતે હૈં મગર દિલ નર્મ નહીં હોતા..ઐસા ક્યૂં ? ઈસી કો સમઝને કે લિએ મુફ્તી શમ્સુલ કમર કાદિરી સાહિબ કો પૂછ કે **સુવાલ જવાબ** કી શકલ મેં યેહ કિતાબ તય્યાર કી ગઈ હૈ ઔર સાથ મેં **આસાન હજ ઔર ઉમરહ કા તરીકા** ભી બતાયા ગયા હૈ. અલ્લાહ પાક કૌમ કો ફાઈદા પહુંચાએ ઔર અમલ કો કુબૂલ ફરમાએ ઔર હમેં દીન ઔર કૌમ કી ખિદમત કરને કી તૌફીક અતા કરે. **આમીન !**

સુવાલાત મઅ જવાબાત

ક્યા ફરમાતે હૈં મુફ્તિયાને કિરામ મુન્દરજા ઝૈલ મસાઈલ કે બારે મેં કે

સુવાલ (1) : મક્કે મેં ઔરતોં કા અકેલે ઉમરહ કી નિય્યત સે મસ્જિદે આઈશા તક આના જાના ઔર ઈન્ડિયા સે બિગૈર મહરમ જાના કૈસા ?

અલ જવાબ (1) : **ઈસ્લામ મેં ઔરત કો ફર્ઝ હજ કી અદાએગી કે લિએ ભી મહરમ મર્દ યા શૌહર કા હોના શર્ત હૈ** ચે જાઈકે ઉમરહ કે લિએ સફર કરના હો.

મહરમ કે બિગૈર શરઈ સફર કરના યા'ની (92 કિલો મીટર) નાજાઈઝ હૈ. ખ્વાહ ઔરત જવાન હો યા બુઢી હો ઔર અગર કોઈ ઔરત માલદાર હૈ લેકિન ઉસ કા શૌહર યા કોઈ મહરમ નહીં હૈ યા મહરમ મૌજૂદ હૈ મગર ઔરત ઉસ કે અખરાજાત બરદાશ્ત નહીં કર સકતી તો ઉસે ચાહિયે કે વોહ ઈન્તિઝાર કરે તા વક્ત યેહ કે મહરમ કા બન્દોબસ્ત હો જાએ યા મહરમ કે અખરાજાત કા ઈન્તિઝામ હો જાએ ઔર તા હયાત ઈન્તિઝામ ન હો સકે તો ઉસ પર હજ ફર્ઝ હોને કે શરાઈત પૂરે ન હુએ ઈસ લિએ ઉસ પર હજ કરના વાજિબ હી ન હુવા ઈસ લિએ વોહ વસિય્યત કર જાએ કે મેરે મરને કે બા'દ કિસી કો હજ્જે બદલ કરા દેં ઔર અગર બિગૈર મહરમ કે સફર કર કે હજ યા ઉમરહ કરેગી તો કરાહતે તહરીમી કે સાથ અદા હો જાએગા ઔર મહરમ કે બિગૈર સફર કરને કા ગુનાહ હોગા.

(ફતાવા શામી કિતાબુલ હજ, જિલ્દ : 2, સ. 465)

હદીસે પાક મેં હૈ "لا يحل لامرأة تومن بالله واليوم الآخر تسافر مسيرة يوم وليلة الامع ذى محرم عليها" (બુખારી વ મુસ્લિમ) યા'ની મુસલમાન ઔરત કે લિએ શરઈ સફર બિગૈર મહરમ કે હલાલ નહીં હૈ.

સુવાલ (2) : હરમ મેં હોટલ કે રૂમ મેં ઔરતોં કે સાથ ના મહરમ કા હોના ક્યા જાઈઝ હૈ ? ઔર અગર નાજાઈઝ યા હરામ હો તો ઈસ કે લિએ ઝિમ્મેદાર ખુદ ઔરત યા ઉસ કા શૌહર યા વલી હૈ ?

અલ જવાબ (2) : ઈસ્લામ મેં બાલિગ ઔરત પર પર્દા ફર્ઝ હૈ ખ્વાહ હોટલ હો યા ઔર કોઈ જગહ ના મહરમ મર્દ કે સાથ હોના બિલાશુબા નાજાઈઝ હૈ. ચાહે વોહ હરમ મેં હો યા ગૈર હરમ મેં હો. અવ્વલન તો ખુદ ઔરત ઈસ ગુનાહ કી ઝિમ્મેદાર હૈ ક્યૂંકે બે પર્દગી સે બચના ખુદ ઉસ કી ઝિમ્મેદારી હૈ અલબત્તા અગર ઈસ ગુનાહ પર ઉસ કા શૌહર યા ઉસ કા વલી રાઝી હૈ તો વોહ ભી ગુનહગાર હોંગે ક્યૂંકે કુરઆને પાક મેં "**تعاونو على البروالتقوالا تعاونو ا على الاثم والعدوان**" લિહાઝા "**تعاون على الاثم**" કી બિના પર શૌહર ઔર વલી ભી ગુનહગાર હોંગે.

સુવાલ (3) : ઔરતોં કા ઈમામ કે પીછે જમાઅત કે સાથ ફર્ઝ નમાઝેં ઔર નમાઝે જનાઝા અદા કરના ક્યા જાઈઝ હૈં ?

અલ જવાબ (3) : ઔરતોં કા મર્દોં કી જમાઅત મેં હાઝિર હો કર ફર્ઝ નમાઝ અદા કરના મુત્લકન મકરૂહ હૈ, દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ "**ويكره حضورهن الجماعة**" ઔર યેહી હુક્મ નમાઝે જનાઝા કા ભી હૈ અલબત્તા તન્હા ઔરતોં કી જમાઅત મકરૂહ નહીં હૈ દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ "**واعلم ان جماعتهن لا تكره فى صلاة الجنازة**" લિહાઝા બા પર્દા હો કર અલગ સે જનાઝા ગાહ તક જાએં ઔર વહાં ઉન કે લિએ અલગ થલગ ઈન્તિઝામ હો તો વોહ નમાઝે જનાઝા અદા કર સકતી હૈં ક્યૂંકે હદીસ મેં ઈસ કા સુબૂત મિલતા હૈ હઝરતે આઈશા સિદ્દીકા رضی اللہ تعالیٰ عنہا ને એક સહાબિયે

રસૂલ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી નમાઝે જનાઝા અદા કી થી. ચુનાન્ચે જબ હઝરતે સા'દ બિન વક્કાસ رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه ઈન્તિકાલ કર ગએ તો ઉન્હોં ને ફરમાયા કે "**ادخلو به المسجد حتى اصلى عليه**" યા'ની હઝરતે આઈશા ને ફરમાયા કે સા'દ બિન વક્કાસ કી મય્યિત કો મસ્જિદ મેં લાઓ તાકે મૈં ઉન પર નમાઝે જનાઝા પઢૂં. (સહીહ મુસ્લિમ, જિ : 2, સ. 669)

સુવાલ (4) : મશીન સે ઝબ્હ ચિકન / મટન ઔર નોન મુસ્લિમ કા ઝબીહા યા ઓન લાઈન ડિલીવરી જો નોન મુસ્લિમ લળકે કરતે હૈં ઉસ કા ખાના કૈસા હૈ ? પૂરે સઊદી મેં યેહી મિલતા હૈ યેહ લોગ સ્વીડન, ડેનમાર્ક, નેધરલેન્ડ વગૈરા ઈસાઈ કન્ટ્રી સે ઈમ્પોર્ટ કરતે હૈં.

અલ જવાબ (4) : જાનવર કે ઝબ્હ કે શરાઈત મેં સે હૈ કે ઝબ્હ કરને વાલા આકિલ બાલિગ મુસલમાન યા અહલે કિતાબ હો બ-શર્તે યેહ કે વોહ અપને પૈગમ્બર કે ઉસૂલ ઔર કુતુબે સમાવિય્યા (આસ્માની કિતાબોં) કો બિગૈર કિસી તહરીફ કે માનતા હો. દહરિયા ન હો ઔર ઝબ્હ કરતે વક્ત અલ્લાહ કે સાથ ઈસા પૈગમ્બર વગૈરા કા નામ ન લેતા હો. ઔર ઝબ્હે ઈખ્તિયારી મેં યેહ ભી ઝરૂરી હૈ કે ગલે કી ચારોં રગેં યા ઈન મેં સે અક્સર કટ જાએં ઔર ઝબ્હ કરને વાલા તેઝ ધારદાર આલે સે ઝબ્હ કરે. રહા મશીની ઝબીહા તો ઈસ મેં યેહ સબ શરાઈત નહીં પાએ જાતે લિહાઝા **મશીન કે ઝરીએ ઝબ્હ કરના ખિલાફે શરઅ ઔર મશીની ઝબીહા હલાલ નહીં હૈ** હાં અગર મશીન કા કામ સિર્ફ ઈસ હદ તક હો કે વોહ જાનવર કો કાબૂ કરને ઔર ઈસ અમલ સે જાનવર કી મૌત વાકેઅ ન હો ઔર મશીન જાનવર કો ગુઝારતી જાએ ઔર મશીન કે છુરી ફેરને કે બજાએ વહાં મુસલમાન યા અહલે કિતાબ ખળે હો કર અપને સામને સે ગુઝરતે હુએ જાનવરોં કો બારી બારી હર એક પર તસ્મિયા પઢતે હુએ અપને હાથોં સે તેઝ ધારદાર આલે કી મદદ સે ઝબ્હ કરેં તો ઈસ સૂરત મેં ઝબીહા હલાલ ઔર ઈસ કા ખાના જાઈઝ હોગા.

ઑન લાઈન ગૈર મુસ્લિમ કા ઝબીહા જો હિન્દૂ લળકે કરતે હૈં બિલાશુબા હરામ હૈ ઔર બાહર મમાલિક ખાસ કર ગૈર મુસ્લિમ મુલ્ક સે જો ગોશ્ત દરઆમદ કિયા જાતા હૈ ઈન કે બારે મેં મા'લૂમ નહીં કે ઝબીહા મુસ્લિમ કા હૈ યા ગૈર મુસ્લિમ ઔર શરઈ તરીકે સે ઝબ્હ કિયા જાતા હૈ યા નહીં ઈસ લિએ મુસલમાનોં કો ઐસે મમાલિક સે દરઆમદ (વારિદ હોના) ગોશ્ત કો ખાને સે બચના ચાહિયે.

હદીસે પાક મેં હૈ :

"الحلال بین والحرام بین و بینهما مشتبهات لا یعلمهن کثیر من الناس فمن التقی استبرأ لدینه وعرضه ومن وقع فی الشبهات وقع فی الحرام"(مشکوٰة)

હલાલ વાઝેહ હૈ ઔર હરામ વાઝેહ હૈ ઔર ઈન દોનોં કે દરમિયાન મુશ્તબા (શક વાલી) ચીઝેં હૈ જો અક્સર લોગ નહીં જાનતે લિહાઝા જિન શખ્સ ને મુશ્તબા (શક વાલી) ચીઝોં સે પરહેઝ કિયા ઉસ ને અપને દીન સે ઔર અપને ઈઝ્ઝત કો મહફૂઝ કિયા ઔર જો શખ્સ મુશ્તબા (શક વાલી) ચીઝોં મેં મુબ્તલા હુવા વોહ હરામ મેં મુબ્તલા હો ગયા. હાં અગર યકીની તૌર સે મા'લૂમ હો કે દરઆમદ શુદા (દૂસરે મુલ્ક સે મંગવાયા હુવા) ગોશ્ત મેં શરઈ ઝબ્હ કા લિહાઝ રખા ગયા હૈ ઔર પૂરી તહકીક હો તો ખાના દુરુસ્ત હૈ વરના સિર્ફ પેકેટ યા ડિબ્બે પર સિર્ફ હલાલ લિખે હોને પર એ'તિબાર નહીં કિયા જાએગા.

સુવાલ (5) : કુછ લોગ એહરામ નહીં બાંધતે અહમદાબાદ-મુમ્બઈ સે મક્કા બિગૈર એહરામ આતે હૈ ઐસા કરના કૈસા હૈ ?

અલ જવાબ (5) : આફાકી જો શખ્સ હજ યા ઉમરહ કી નિય્યત સે એહરામ બાંધે બિગૈર હુદૂદે હરમ સે ગુઝરતે હુએ જિદ્દા એરપોર્ટ પર ઉતર જાએ તો ઉસ પર દમ યા'ની બકરી વગૈરા કી કુરબાની લાઝિમ હોગી ઔર અબ અગર વોહ શખ્સ વાપસ અપને યા દૂસરે મીકાત યા કિસી ભી મીકાત (વોહ જગહ જહાં સે હાજી એહરામ બાંધ કર હી કા'બે

કે લિએ રવાના હો સકતે હૈં) કે મહાઝાત મેં જા કર એહરામ બાંધ લે તો ઉસ પર મીકાત સે બિગૈર એહરામ કે ગુઝરને કા જુર્મ સાકિત (રદ) હો જાએગા. ચુનાન્ચે

દુર્રે મુખ્તાર મઅ રદ્દુલ મુહતાર મેં હૈ :

آفاقی مسلم بالغ یرید الحج ولو نفلا او العمرة وجاوز وقته ثم احرم لزم دم کما اذالم یحرم فان عاد الی میقات ما ثم احرم سقط دمه

ઔર જો શખ્સ કે ઈસ કા ઈરાદા હુદૂદે હરમ મેં જાને કા ન હો બલ્કે હુદૂદે હરમ સે બાહર હિલ હી મેં રહને કા હો તો વોહ હિલ કે લિએ મીકાત સે બિલા એહરામ ગુઝર સકતા હૈ.

દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ :

اما لو قصد موضعا من الحل ما بین المیقات والحرم اما لو قصد من الحل کخلیص وجده

વાઝેહ રહે કે મીકાત ઔર હરમ કે દરમિયાન જો મકામાત હૈં ઉન્હેં હિલ (હરમે કા'બા સે બાહર કા અલાકા) કહા જાતા હૈ. જૈસે ખલીસ ઔર જિદ્દા.

સુવાલ (6) : કુછ લોગ હલ્ક નહી કરતે ક્યા યેહ ગુનાહ હૈ ?

અલ જવાબ (6) : હાજી યા મો'તમિર (ઉમરહ કરને વાલા) બિગૈર હલ્ક કે અગર એહરામ ખોલ દેં તો યેહ બિલાશુબા ગુનાહ હૈ હાજી કા હુક્મ યેહ હૈ કે હજ કે બા'દ અભી વોહ મક્કા હી મેં હો ઔર અય્યામે કુરબાની બાકી હો તો હલ્ક કર લે યા કરા લે તાખીર કી વજહ સે કોઈ દમ નહીં વાજિબ હોગા ઔર અગર અય્યામે નહ્ર યા'ની કુરબાની કે દિન ગુઝર જાને કે બા'દ કરાએગા તો એક દમ વાજિબ હોગા ઔર અગર અય્યામે કુરબાની ભી ગુઝર ગએ ઔર એહરામ સે બાહર આ ગયા ઔર ફિર હલ્ક કરાયા તો દો દમ વાજિબ હો ગએ અલબત્તા હલ્ક કરા લેને કી સૂરત મેં બહર હાલ હલાલ હો જાએગા.

દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ:

او حلق فی حل بحج فی ایام النحر فلو بعدها فدمان قوله فدمان ای دم للمكان و دم للزمان قوله لا ختصاص الحلق ای لهما بالحرم و اللحج فی ایام النحر

ઔર મો'તમિર (ઉમરહ કરને વાલે) કા હુક્મ યેહ હૈ કે ઉમરહ કે બા'દ યા'ની તવાફે કા'બએ મુઅઝ્ઝમા ઔર સઈ સફા વ મરવહ કે બા'દ હલ્ક ન કિયા ઔર એહરામ ખોલ દિયા તો હરમ મેં રહતે હુએ હલ્ક કર લે યા કરા લે તો કોઈ દમ નહીં અગર હલ્ક કે લિએ બિગૈર વાપસ હિલ યા'ની હરમ સે બાહર આ ગયા તો એક દમ વાજિબ હોગા ક્યૂંકે ઉમરહ મેં સિર્ફ દમ લિલમકાન હૈ દમ લિલઝમાન નહીં હૈ.

વાઝેહ રહે કે હજ ઔર ઉમરહ કે સિલ્સિલે મેં જો દમ વાજિબ હોતા હૈ ઉસ કા હરમ કી હુદૂદ મેં હી ઝબ્હ કરના ઝરૂરી વ લાઝિમ હૈ. હુદૂદે હરમ સે બાહર કિસી ઔર જગહ ઝબ્હ કરને સે દમ અદા નહીં હોગા લિહાઝા હુદૂદે હરમ મેં ખુદ જા કર દમ અદા કરે યા અપના કિસી કો વકીલ બના દે તો ઐસી સૂરત મેં ઉમરહ અદા હો જાએગા.

ફત્હુલ કદીર મેં હૈ :

لا یجوز ذبح الهدایا الا فی الحرم بقوله تعالیٰ فی جزاء الصید، هدیا بلغ الكعبة المائده فصار اصلا فی كل دم هو كفارة و لا ن الهدی اسم لما یهدی الی مكان و مكانه الحرم قال صلی الله علیه و سلم منی كلها منحر و فجاج مكة كلها نحر

(ફત્હુલ કદીર, જિ : 3, સ. 163)

સુવાલ (7) : જિન લોગોં ને હરમ કે ઈમામ કે પીછે નમાઝ પઢી, અગર ઉન કી નમાઝ નહીં હુઈ તો ક્યા વોહ બન્દા નમાઝ છોળને કે ગુનાહ મેં હુવા ? હો ગઈ તો કૈસે હુઈ ? ઔર ગુનાહ હુએ તો કિતને ગુનાહ એક યા એક લાખ ?

અલ જવાબ (7) : હરમૈને તય્યિબૈન કી દોનોં મસાજિદ મેં ઈમામ ઈબ્ને અબ્દુલ વહ્હાબ નજદી કે અકીદે કે પૈરૂકાર હૈં યેહ તહકીક શુદા

બાત હૈ. ઔર અલ્લામા ઈબ્ને આબિદીન શામી قدس سرہٗ ને રદ્દુલ મુખ્તાર મેં લિખા હૈ કે નજદિયોં કા અકીદા યેહ હૈ કે મુસલમાન સિર્ફ વોહી હૈં ઈન કે ઈલાવા દુન્યા કે મુસલમાન મુશ્રિક હૈં ઔર દેવબન્દિયોં કે શૈખુલ ઈસ્લામ મૌલાના હુસૈન અહમદ ટાંડવી ને અશ્શિહાબુસ્સાકિબ મેં લિખા હૈ કે વહાબિયા નજ્દિયા શાને રિસાલત મેં ઈન્તિહાઈ ગુસ્તાખાના કલિમાત ઈસ્તિ'માલ કરતે હૈં ઔર પૂરી દુન્યા કે મુસલમાનોં કો મુશ્રિક માનતે હૈં. લિહાઝા સારે જહાં કે મુસલમાન તો દર કિનાર સિર્ફ એક મુસલમાન કો જો કાફિર કહે વોહ ખુદ કાફિર હૈ. જૈસા કે હદીસ મેં હૈ ઔર ઉમ્મત કા ઈસ બાત પર ઈજમાઅ હૈ કે કિસી નબી કી મા'મૂલી ગુસ્તાખી કરને વાલા ભી કાફિર હૈ. ઈસ લિએ નજદી અપને કુફ્રી અકાઈદ કી બુન્યાદ પર કાફિરો મુર્તદ હૈં ઔર જો કાફિરો મુર્તદ હો ઉસ કી નમાઝ નમાઝ નહીં ન ઉસ કે પીછે કિસી કી નમાઝ દુરુસ્ત હૈ. ઈસ વજહ સે નજદી ઈમામ કે પીછે નમાઝ પઢના જાઈઝ નહીં ઉન કે પીછે પઢના ઐસા હૈ ગોયા નમાઝ કઝા કર દી. મક્કએ મુઅઝ્ઝમા કી શાન યેહ હૈ કે વહાં જહાં એક નેકી પર લાખ સવાબ મિલતા હૈ વહીં એક ગુનાહ પર એક લાખ ગુનાહ ભી મિલતા હૈ. **તો જિન લોગોં ને નજદી ઈમામ કે પીછે નમાઝ પઢી જો હકીકત મેં કઝા હુઈ. અબ ઈન નમાઝોં કો કઝા કરને કા ગુનાહ કિતના હોગા બન્દએ મોમિન ખુદ સોચ લે ?** રહી બાત જમાઅત કી તો જમાઅત કા સવાબ ઉસ વક્ત મિલેગા જબ નમાઝ સહીહ હો જાએ ઔર જબ નમાઝ હી નહીં તો સવાબ કહાં સે મિલેગા ? ચુનાન્ચે, ફતાવા શારહે બુખારી જિ : 3, સ. 73 મેં હૈ જો લોગ નજદિયોં કે અકાઈદે કુફ્રિય્યા પર મુત્તલઅ હોં ઔર યેહ જાનતે હોં કે ઈમામ નજદી હૈ ફિર ભી ઉસ કે પીછે નમાઝ પઢ લેં વોહ લોગ યકીનન સખ્ત ગુનહગાર હૈં ઔર નમાઝ કે તારિક હોંગે લેકિન જો લોગ નજદિયોં કે અકીદે સે વાકિફ નહીં

જૈસે આમ હુજ્જાજ ઔર વોહ લોગ નમાઝ પઢ લેતે હૈં તો ઉન પર કોઈ મુવાખઝા (પૂછગછ, જવાબ તલબી) નહીં.

(ફતાવા શારહે બુખારી કિતાબુલ અકાઈદ જિ : 3, સફહા 73)

સુવાલ (8) : કુછ લોગ કબૂતર કો દાને ખિલાતે હૈ ઔર ઈસે બહુત ઝિયાદા સવાબ કા કામ સમઝતે હૈં કભી કભી દાને ઈતને ઝિયાદા હો જાતે હૈ કે સ્વિપર ઉસે ઉઠા કર કચરે કે ડિબ્બે મેં ડાલ દેતે હૈં, ક્યા યેહ દાને ખિલાના સહીહ મેં ઝિયાદા સવાબ કા કામ હૈ ? યા લોગોં કા વહમ હૈ.

અલ જવાબ (8) : કબૂતરોં કો દાને ખિલાના બિલાશુબા સવાબ કા કામ હૈ. ચુનાન્ચે, હદીસે પાક મેં હૈ "**فی کل کبد رطبۃ اجر ھر**" હર એક બતન કો તર કર દેને મેં સવાબ હૈ. ચાહે વોહ ઈન્સાન હોં યા જાનવર ઈસ હદીસે પાક કા શાને નુઝૂલ તો એક જાનવર કુત્તા હૈ જો કે પ્યાસ કી શિદ્દત સે તળપ રહા થા કૂંએં કે પાસ આયા મગર પાની પીને કા ઝરીઆ ન થા એક સહાબી દેખ રહે થે ઉન્હેં તરસ આયા વોહ કૂંએં મેં ઉતરે અપને ખુફ (પાઉં કા મોઝા) મેં પાની ભરા ઔર ઉસ કા મુંહ બન્દ કર કે લાએ કુત્તે કો પિલાયા. હદીસે પાક મેં હૈ કુત્તે ને અલ્લાહ કા શુક્ર અદા કિયા. જિસ કી વજહ સે અલ્લાહ તઆલા ને સહાબિયે રસૂલ કી મગફિરત કર દી. અલ્ફાઝે હદીસ હૈ "**فشکر اللہ لہ فقال فی کل کبد رطبۃ اجر**" (બુખારી વ મુસ્લિમ બ રિવાયત અબૂ હુરૈરા) જિસ સે સાબિત હોતા હૈ કે કબૂતરોં કો દાના ખિલાના ભી કારે સવાબ હૈ. અલબત્તા ઝિયાદતી દુરુસ્ત નહીં કે ઈતને દાને ડાલ દેં કે ઝમીન પર ઢેર લગ જાએ બરબાદ હો જાએ તઝીએ માલ (માલ કો ખો દેના) હો કચરે કી ગાડી મેં ઉઠા કર લે જાએં ઈસ કદર બિલાશુબા ઈસરાફ વ તબ્ઝીર (દૌલત કા બેજા ખર્ચ) હૈ કુરઆને પાક મેં હૈ "**ان المبذرین کانوا اخوان الشیاطین**" ફુઝૂલ ઔર બેજા ખર્ચ કરને વાલે શયાતીન કે ભાઈ હૈં તબ્ઝીર કા મા'ના હી હૈ ગૈર ઝરૂરી તૌર પર ખર્ચ

કરના યા'ની જિસ કા હક હૈ ઉસ પર ન ખર્ચ કિયા જાએ યેહી તબ્ઝીર હૈ જો જાઈઝ નહીં હૈ.

હઝરતે અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ સે ઝેરે આયત યેહી તફસીર મરવી હૈ **''تبذیر الانفاق فی غیر حق''** જૈસે કે અલ્લામા ઈસ્માઈલ હક્કી ઔર અલ્લામા ઈબ્ને આબિદીન શામી ને મઝારાત પર ચાદરોં કો ચઢાને કે બારે મેં લિખા હૈ કે ઔલિયાએ કિરામ ઔર ઉલમાએ કિબાર કે મઝારાત પર ઈન કી તા'ઝીમ કે નુક્તએ નઝર સે ચાદર ચઢાના જાઈઝ હૈ. લેકિન ઈસ મેં ઈફરાત (ફિરાવાની) ઔર બે એ'તિદાલી કરના સહીહ નહીં હૈ ઈસ સૂરત મેં ઈસરાફ વ ગુનાહ હૈ લિહાઝા કબૂતરોં કો ઈતના દાના ડાલેં કે ઈસરાફ (બિગાળ) ન હો તો જાઈઝ હૈ વરના ગુનાહ હૈ.

સુવાલ (9) : ક્યા નમાઝી કે આગે સે હરમ મેં નિકલના જાઈઝ હૈ ?

અલ જવાબ (9) : હદીસે પાક મેં

عن المطلب بن وداعة انه رای النبی صلی اللہ علیہ وسلم یصلی ممایلی باب بنی سھم والناس یمرون بین یدیه ولیس بینھما سترۃ

મુત્તલિબ બિન વદાઅહ સે મરવી હૈ કે હુઝૂર صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم બાબે બની સહમ કે કરીબ નમાઝ પઢ રહે થે ઔર લોગ સામને સે ગુઝર જાતે થે હાલાં કે દરમિયાન મેં સુતરહ (રુકાવટ, આળ) નહીં થા. ઈસી હદીસે પાક સે ઈસ્તિબાત (અખ્ઝ) કરતે હુએ ફુકહા ફરમાતે હૈં કે **મસ્જિદે હરામ મેં દીગર મસાજિદ કી તરહ નમાઝી કે મકામ સે દો સફોં કી જગહ છોળ કર ગુઝરના જાઈઝ હૈ.** ઈસ હદ કે અન્દર ગુઝરના જાઈઝ નહીં હૈ. મગર તવાફ કરને વાલે સજદે કી જગહ છોળ કર ગુઝર સકતે હૈં ઔર અગર શદીદ મજબૂરી કી હાલત હો તો ઈસ મેં ભી ખુલ્લે આમ નમાઝી કે આગે સજદે કી જગહ કે અન્દર સે ગુઝર ને સે ઈજતિનાબ કરના (બચના) ચાહિએ. બલ્કે ઈસ સૂરત મેં કિસી દૂસરે શખ્સ કો આગે કર કે

સુતરા (આળ) બના કર ગુઝરના ચાહિયે. બ વક્તે ઝરૂરત ઈસ કી ગુન્જાઈશ હૈ. (هکذافی ردالمختار،ج۱،صفحہ ۵۹۴)

સુવાલ (10) : અક્સર ટુર્સ વાલે બહુત બહુત ઝિયાદા ખાના પકાતે હૈ ઔર બચા હુવા સારા ખાના ડસ્ટબીન યા'ની કચરે કી પેટી મેં ડાલતે હૈ ઔર બહુત સારે હાજી પ્લેટ મેં બહુત ખાના ઉઠાતે હૈં ઔર થોળા ખાતે હૈં ઔર ઝિયાદા ફેંક્તે હૈ, ઔર ઈસે ગુનાહ નહીં સમઝતે ક્યા ઈસ કા હિસાબ નહીં હોગા ?

અલ જવાબ (10) : ઈસી કિસ્મ કા સુવાલ નમ્બર 8 હૈ જિસ કા જવાબ દિયા જા ચુકા હૈ. તાહમ યેહ બાત અર્ઝ કર દૂં આજ કુછ લોગ અપની માલદારી દિખલાને કે લિએ ઈસ તરહ ઝિયાદા ખાના પકા કર ઈસ કો બજાએ ઈસ કે, કે ગુરબા, ફુકરા મેં બાંટ દેં ઈસે કચરે કે ડિબ્બે મેં ડાલના બેહતર જાનતે હૈં યેહ નિહાયત ખરાબ ઔર નાજાઈઝ કામ હૈ. ઔર માલ કો ઝાએઅ કરના હૈ. એક એક દાને કા હિસાબ દેના હોગા અલબત્તા જો લોગ ઈસ ફે'લે શનીઅ (બુરે કામ) કો ગુનાહ નહીં સમઝતે ઉન કા હુક્મ યેહ કે અગર ગુનાહ નસ્સે કતઈ સે સાબિત હો ઔર ઈસ કા કરને વાલા ગુનાહ ન જાને તો ફુકહા કે નઝદીક ઉસ પર હુક્મે કુફ્ર આઈદ હોગા અગર દિલ મેં યેહ ખયાલ હો કે બહુત બળા ગુનાહ હૈ ઔર શૈતાન કે બહકાવે મેં આ કર કર બૈઠે તો ઈસ સૂરત મેં ઈમાન નહીં જાતા અલબત્તા ગુનાહે કબીરા કા મુર્તકિબ હોગા ઔર અગર ઈસ્તિહઝા (મઝાક) વ ઈસ્તિહફાફન (શર્મિન્દા) કરતા હૈ તો ઈમાન કી સલામતી કા ખતરા હૈ. ચુનાન્ચે,

શર્હે ફિક્હે અકબર મેં હૈ :

ان استحلال المعصیة اذا اثبت کونها معصیة بدلالة قطعیه وکذالا ستهانة بهاکفر بان یعدهاهنیة سهلة ویرتکبهامن غیر مبالاة بهاویجریهامجری المباحات فی

ارتکابها وکذا الاستهزاء علی الشریعة الغراء کفر لان ذالک من امارات تکذیب الا نبیاء علیهم السلام (شرح فقه اکبر ملا علی قاری)

ઔર યેહ બાત કુરઆન સે સાબિત હૈ કે તબ્ઝીર વ ઈસરાફ માલ મેં હરામ હૈ લિહાઝા જો શખ્સ હાજી હો કર યા કોઈ ભી ઐસા કરે તો ઉસ પર તૌબા લાઝિમ હૈ.

મૌલા અલી رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہ ફરમાતે હૈં કે **સબ સે બળા ગુનાહ યેહ હૈ કે ઉસ કા કરને વાલા ઉસે હલકા જાને.** اشدالذنوب مااستهان صاحبه

સુવાલ (11) : બહુત સારે લોગ માનતે હૈં કે સઊદી હક પર હૈ ઈસ લિએ તો હુકૂમત ઉન કી હૈ ઔર હરમ કા ઈન્તિઝામ ઉન કે હાથોં મેં હૈ ઔર ઉન કે પીછે નમાઝ પઢ લેતે હૈં ઔર ઉન કે બયાન ભી સુનતે હૈં ઔર જાતે વક્ત બિગળ કર જાતે હૈં, ઈન કે લિએ દુઆએં કરતે હૈં ઉન કો ક્યા જવાબ દિયા જાએ.

અલ જવાબ (11) : સુવાલ નમ્બર 7 મેં સઊદિયોં કે અકીદે પર મુખ્તસર લિખા હૈ. ઔર યેહ બાત ઝેહ્ન નશીન રહે કે ان الاسلام یعلو ولا یعلیٰ ઈસ્લામ અપની હક્કાનિય્યત કી બુન્યાદ પર સર બુલન્દ હૈ. વોહ કિસી કા મોહતાજ નહીં સારે લોગ ઈસ કે હક ઔર સચ હોને કી વજહ સે ઈસ કે મોહતાજ હૈં. રહા યેહ કહના કે ઉન કી હુકૂમત હૈ ઈસ લિએ વોહ હક પર હૈ ગલત હૈ બર વક્ત હિન્દુસ્તાન પર મોદી હુકૂમત મેં હૈ તો ક્યા યેહ કહના દુરુસ્ત હોગા કે ઉસ કા બુત પરસ્તી કરના દુરુસ્ત હૈ ? ઔર આગે બઢ કર તારીખે મક્કા પર નઝર ડાલેં અબૂ જહલ, અબૂ લહબ વગૈરા સરદારે મક્કા ઔર હરમે પાક કે રહને વાલે ઔર રખવાલે થે તો ક્યા ઉન્હેં ભી કહેંગે કે વોહ હક પર થે. હરગિઝ નહીં ઈસ્લામ કો પહચાનને કા મે'યાર હુકૂમતેં નહીં હૈ બલ્કે કુરઆનો હદીસ હૈ અગર કુરઆનો હદીસ કે મે'યાર પર ખરા હૈ તો હાકિમ ક્યા ગરીબ મહકૂમ વોહી

મુસલમાન હૈ. દર અસ્લ આલે સઊદ કે શૈખ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ વહ્હાબ નજદી ને જો ફરોગે તૌહીદ કા મિશન ચલાયા થા ઈસ કી આળ મેં ઉસ ને શાને રિસાલત મેં ગુસ્તાખી કો જાઈઝ ઠહરાયા. યેહી વજહ હૈ કે ઉસ ને હુઝૂર صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કો મજબૂર મહઝ કહા. અતાઈ ગૈબ કા ઈન્કાર કિયા મીલાદે મુસ્તફા મનાના શિર્ક જલી લિખા હુઝૂર صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કે કબ્રે અન્વર કો સનમે અકબર (બળા બુત) લિખા સહાબા ઔર ઉમ્મુલ મોમિનીન કે કબ્રોં પર સે કુબ્બો કો ઢા દિયા હત્તા કે કબ્રોં કે નિશાનાત ખત્મ કરા દિયે. મઝારાત કી ઝિયારત વ તબર્રુકાત સે ઈસ્તિફાદા (ફાઈદા હાસિલ) કરના શિર્ક લિખા યેહ વોહ તમામ અકાઈદે વહાબિયા હૈં જિસ કા બાની મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ વહ્હાબ નજદી હૈ. જિસ ને ઐનિયહ સે તહરીકે તૌહીદ કે નામ સે મિશન ચલાયા ઔર જબ ઈસ કે ખિલાફ ઉલમાએ સાલિહીન ને તઆકુબ કિયા તો ભાગ કર દરઈય્યા મેં પનાહ લી ઔર મુહમ્મદ બિન સઊદ સે મુઆહદા કિયા ઔર આલે સઊદ ને મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ વહ્હાબ કે મિશન કો હુકૂમતી સત્હ પર ઈસે ફરોગ દિયા જો આજ તક ચલા આ રહા હૈ. મઝીદ મા'લૂમાત કે લિએ તારીખે નજદો હિજાઝ કા મુતાલઆ કરેં. લિહાઝા તમામ એહલે સુન્નત ન ઈન કે પીછે નમાઝ પઢેં ન ઈન કે બયાનાત સુનેં. ઔર ન ઈન કે લિએ દુઆએં કરેં બલ્કે યેહ દુઆ કરેં કે **મૌલા તેરે પ્યારે હબીબ કા પ્યારા ચમન ક્યા બર બાદબે ઈલાહી નિકલે યેહ નજદી બલા મદીને સે.**

(અઝ મુફ્તિયે આ'ઝમ رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه)

સુવાલ (12) : ક્યા હજ્જે બદલ કી તરહ ઉમરએ બદલ કર સકતે હૈ ?

અલ જવાબ (12) : એક મર્તબા લકીત બિન આમિર ને રસૂલુલ્લાહ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم સે સુવાલ કિયા કે મેરા બાપ બૂઢા હૈ હજ કી

તાકત નહીં રખતા ઔર ન હી ઉમરહ કર સકતા હૈ ઔર ન હી ઊંટ પર સુવાર હો સકતા હૈ ઉન કે લિએ ક્યા હુક્મ હૈ ? ઈસ પર હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે અપને બાપ કી તરફ સે હજ ઔર ઉમરહ અદા કરો ! મઝકૂરા રિવાયત સે સાબિત હુવા કે હજ્જે બદલ કી તરહ ઉમરએ બદલ ભી કિયા જા સકતા હૈ. અલબત્તા ઈસ બાત કા ખયાલ ઝરૂર રહે કે જિસ કી તરફ સે બદલ કિયા જા રહા હૈ એહરામ બાંધતે વક્ત ઉસ કા નામ ઝરૂર લે ઔર નિય્યત કરે. દર અસ્લ હજ્જે બદલ હો યા ઉમરએ બદલ યેહ એક તૌર સે નવાફિલ વ સદકાત કર કે ઈસાલે સવાબ કરના હૈ જો શરએ મુતહ્હરા ને ઈસ પર કોઈ પાબન્દી નહીં લગાઈ હૈ બિલાશુબા જાઈઝ હૈ.

સુવાલ (13) : આબે ઝમઝમ કે બારે મેં યેહ મશ્હૂર હૈ કે એક લીટર યા ઈસ સે ભી ઝિયાદા સાદે પાની મેં અગર એક કતરા ભી ઝમઝમ મિલા દે તો વોહ સારા પાની ઝમઝમ બન જાતા હૈ યા'ની કે સાદે પાની મેં ઝમઝમ કી તાસીર આ જાતી હૈ ઔર અબ ઈસ પાની સે ભી વોહ સબ ફાઈદે હાસિલ હોતે હૈ, ક્યા યેહ સચ હૈ ?

અલ જવાબ (13) : આબે ઝમઝમ કો આમ પાની કે ઝિયાદા મિક્દાર મેં મિલા દેને સે ઉસ પાની મેં ઝમઝમ કી બરકત ઔર ફઝીલત મુન્તકિલ હો જાતી હૈ લિહાઝા ઈસે ભી આબે ઝમઝમ કહા જા સકતા હૈ. ચુનાન્ચે, ફિક્હે ઈસ્લામી કી કિતાબોં મેં હૈ.

તર્જમા : કિસી ને કસમ ખાઈ કે ઝમઝમ કે પાની કે ઘળે સે કુછ ભી નહીં પિયૂંગા ઈસ કે બા'દ ઉસ ઘળે મેં દૂસરા પાની ડાલ દિયા ઔર ન પાની ગાલિબ હુવા ઝમઝમ મગ્લૂબ હો ગયા ઈમામ મુહમ્મદ કે નઝદીક હાનિસ (કસમ તોળને વાલા) હો જાએગા.

اذا حلف علی قدر من ماء زمزم لا یشرب منه شیا وصبه فی ماء آخر حتی صار مغلوبا وشرب منه یحنث عند محمد رحمه اللّٰه

મા'લૂમ હુવા કે આબે ઝમઝમ ભલે હી મિક્દાર મેં કમ હો મગર પાની ઈસ કદર હો કે ઈસ મેં મુકમ્મલ મિલ જાએ તો વોહ ભી ઈસ કે હુક્મ મેં હૈ ઔર સારે આદાબ ઝમઝમ હી કી તરહ બજા લાના હોગા મસલન ખળે હો કર પીના તીન સાંસ મેં પીના. કિબ્લા રુખ પીના વગૈરા ઈસ કી અસ્લ હદીસે પાક મેં મૌજૂદ હૈ.

عن طلق بن على رضى اللّٰه عنه قال خرجنا وفدالى رسول اللّٰه صلى اللّٰه عليه وسلم فبا يعناه وصليناه واخبرناه ان بارضنا بيعة لنا فاستوهبناه من فضل طهوره فدعا بماء فتوضأ وتمضمض ثم صبه لنا فى ادواة وأمرنا فقال اخرجوا فاذا اتيتم ارضكم فاكسروا بيعتكم وانضحوا مكانها بهذا الماء واتخذوها مسجداً قلنا ان البلد بعيد والحر شديد والماء ينشف فقال مدوه من الماء فانه لا يزيده الا طيبا۔ (رواه النسائى)

હઝરતે તલક બિન અલી સે મરવી હૈ કે ઈન્હોં ને કહા : હમ એક વફ્દ કી શક્લ મેં નિકલે હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કે પાસ તો હમ સબ ને હુઝૂર કી બૈઅત કુબૂલ ઔર ઈન કે સાથ નમાઝ અદા કી ઔર હમ ને હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કો મુત્તલઅ કિયા કે હમારી સર ઝમીન પર એક ગિરજા ઘર હૈ ઔર હમ સબ ઉસ કો આપ કે વુઝૂ કે બચે હુએ પાની સે સાફ કર કે હિબા કરના ચાહતે હૈં. તો હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને પાની મંગાયા ઔર વુઝૂ કિયા ફિર કુલ્લી કી ઔર હમારે બરતન મેં ડાલ દિયા ઔર હુક્મ દિયા કે જાઓ ઔર જબ તુમ અપની સર ઝમીન પર પહુંચો તો અપના ગિરજા ઘર તોળ ડાલો ઔર ઉસ કી જગહ યેહ પાની બહા દો ઔર ઉસ જગહ મસ્જિદ બના ડાલો. હમ ને અર્ઝ કી યા રસૂલલ્લાહ ! શહર દૂર હૈ ગરમી શદીદ હૈ વહાં પહુંચને તક પાની ખુશ્ક હો જાએગા. તો હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે પાની મેં ઈઝાફા કર લો ક્યૂંકે જિસ કો તુમ ઝિયાદા કરોગે સબ પાકીઝા હી હોગા.

મા'લૂમ હુવા કે હુઝૂર صَلَّى اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કે બચે હુએ પાની મેં દૂસરા પાની મિલ જાએ તો ઉસ કા ભી હુક્મ વોહી હૈ ઈસી તરહ ઝમઝમ મેં અગર દૂસરા પાની મિલ જાએ તો ઉસ કા ભી હુક્મ વોહી હોગા. લિહાઝા સારે આદાબ આબે ઝમઝમ કે બજા લાને હોંગે.

સુવાલ (14) : નમાઝ કા વક્ત હો ગયા તો ચલતે જહાઝ મેં નમાઝ અદા કર લી સિમ્ત કા પતા ન થા અબ ક્યા ઉસ નમાઝ કો દોહરાના ઝરૂરી ?

અલ જવાબ (14) : ચલતે જહાઝ મેં નમાઝ કા વક્ત આ જાએ ઔર બા વુઝૂ હો કર સિમ્તે કિબ્લા રુખ કર કે નમાઝ અદા કર લે તો નમાઝ હો જાએગી. અલબત્તા જહાઝ મેં નમાઝ સીટ સે અલાહિદા હો કર કિસી ખાલી જગહ પર કિયામ ઔર સજદા ઔર રુકૂઅ કે સાથ અદા કી જાએ તો બા'દ મેં ઝમીન પર ઉતરને કે બા'દ દોબારા પઢના લાઝિમ નહીં હોગા વોહ નમાઝ કાફી હોગી ઔર કિસી ખાલી જગહ પર કિયામ, રુકૂઅ ઔર સજદે કે સાથ અદા નહીં કી બલ્કે સીટ પર બૈઠે બૈઠે ઈશારે સે રુકૂઅ ઔર સજદા કર કે પઢા તો જહાઝ સે ઉતરને કે બા'દ ફર્ઝ કો દોબારા પઢના લાઝિમ હોગા.

સુવાલ (15) : ઔરતોં કી એક નઈ બાત યેહ સુની ગઈ કે બાઝાર સે નએ દૂપટ્ટે ખરીદ કર હરમ મેં મુસલ્લે કી જગહ બિછા કર ઉસ પર નમાઝ પઢે તો જિસ ઔરત કો બચ્ચે નહીં હોતે હૈં ઉસ કો બચ્ચે હો જાતે હૈં ક્યા ઐસા અકીદા રખના ગુનાહ નહીં હૈ ? ઔર જો મર્દ હઝરાત અપની ઔરતોં કો ઐસે કામોં સે નહીં રોકતે વોહ ક્યા ઈસ ગુનાહ મેં શામિલ નહીં હૈં ?

અલ જવાબ (15) : કિસી ઔરત કો બચ્ચા પૈદા હોના ન હોના યેહ સબ તક્દીરે ઈલાહી સે હૈં. ચુનાન્ચે, અલ્લાહ પાક ને હઝરતે આદમ

عَلَيْهِ السَّلَام કો બે માં ઔર બાપ કે પૈદા કિયા ઔર હઝરતે ઈસા عَلَيْهِ السَّلَام કો બે બાપ કે પૈદા ફરમાયા યેહ સબ અલ્લાહ કી કુદરતે કામિલા હૈ વોહ જિસ તરહ ચાહે દુન્યા મેં પૈદા કરના વોહ મુસબ્બિબુલ અસ્બાબ હૈ ઝરીઆ બના દેતા હૈ તો અદ્વૌતનાસુલ કે લિએ મર્દ વ ઔરત કો સબબ બનાયા આજ પૂરી બની નૌઅ ઈન્સાન ઈસી તરહ સે જારી વ સારી હૈ ઈન મેં સે કિસી કો સાહિબે ઔલાદ બનાયા કિસી કો બે ઔલાદ હી રખા ઔરતોં મેં કિસી કો ઝરખેઝ બનાયા કિસી કો બાંઝ રખા ઈન કે અન્દર બચ્ચા પૈદા કરને કી સલાહિય્યત હી ન રખી. લિહાઝા ઔરતોં કા યેહ સમઝના ગલત હૈ ઈસ દરે કા'બા કી બરકત સે હી રબ તઆલા અતા કર સકતા હૈ ક્યા હરમ કી સરઝમીન સે બઢ કર બાઝાર કા કપળા મુતબર્રક હોગા ? બિલાશુબા ઐસા અકીદા રખના ગુનાહ હૈ ઈસ સે ઉન્હેં રોકા જાએ ઈન કે શૌહરોં પર ભી ઝરૂરી હૈ કે ઉન્હેં ઈસ વહમી અકીદે સે મન્અ કરેં.

واللہ الموفق وھو المستعان

સુવાલ (16) : અસ્ર કે બા'દ તવાફ કી વાજિબ નમાઝ કા હુકમ ક્યા હૈ ? ક્યા નમાઝ પઢી જાએ ?

અલ જવાબ (16) : હનફી મસ્લક મેં અસ્ર કે બા'દ તવાફ કી દો રકઅત પઢના જાઈઝ નહીં. વોહ ઈતના તવક્કુફ (રુક જાયા) કરે કે મગરિબ કા વક્ત આ જાએ ફિર મગરિબ કી નમાઝ પઢ કર વોહ દો રકઅત પઢે ઈસ કે બા'દ સઈ કરે ઈસ કે બા'દ બાલ કટવાએ.

قال الحصکفی و کرہ تحریما صلاۃ مطلقا و لو قضاء او واجبۃ او نفل مع شروق واستواء وغروب (درمختار مع ردالمختار و کذافی فی الھندیہ)

સુવાલ (17) : ઈમામ યકીની અહલે હદીસ હો તો હરમ કી અઝાન, ઈમામ કી કિરાઅત, નમાઝે જનાઝા વગૈરા કા હુકમ ક્યા હૈ ?

અલ જવાબ (17) : હઝરતે ખુઝૈમા બિન યમાન બયાન કરતે હૈં કે એક મરતબા નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે મુઝે ઉમ્મત

પર ઐસે શખ્સ કા ખૌફ હૈ જો કુરઆન પઢેગા ઉસ કા રંગ અપનાએગા ઈસ્લામ કી ચાદર ઔઢેગા ફિર વોહ ઈસ્લામ કો પસે પુશ્ત ડાલ દેગા ઔર મુસલમાન પર તલવાર લે ચઢ દૌળેગા ઔર મુસલમાન કો મુશ્રિક કહેગા મૈં ને અર્ઝ કિયા ઐ અલ્લાહ કે નબી ! મુશ્રિક કૌન હોગા ? ફરમાયા વોહ ખુદ મુશ્રિક હોગા. (તફસીરે ઈબ્ને કસીર, સૂરએ આ'રાફ આયત. 176)

મા'લૂમ હુવા કે સબ કુછ મુસલમાન કી તરહ હોને કે બા વુજૂદ મુસલમાન નહીં ઈસી તરહ ઉન એહલે હદીસ લોગોં કા હાલ જો મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ વહ્હાબ નજદી કે પૈરૂકાર હૈં ઔર ઉસ કે અકીદે પર મુત્તફિક હૈં. જિસ ને અપને હમ અકીદા મુસલમાનોં કે ઈલાવા તમામ મુસલમાનોં કો મુશ્રિક ગરદાના (સમઝા) ઔર ઈન કે કત્લ કો મુબાહ વ જાઈઝ જાના હુઝૂરે અકરમ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી શાન મેં ગુસ્તાખિયાં કી. લિહાઝા ઈસ કા હુક્મ વોહી હૈ જો હઝરતે ખુઝૈમા બિન યમાન કી હદીસ સે સાબિત હૈ કે તમામ મુસલમાનોં કો કાફિર કહે વોહ ખુદ કાફિર હૈ ઉસ કી નમાઝ નમાઝ નહીં. અઝાન, કિરાઅત નમાઝે જનાઝા વગૈરા સબ બેકાર હૈ.

સુવાલ (18) : ઔરતોં કી નમાઝ રૂમ મેં બેહતર હૈ યા હરમ મેં ?

અલ જવાબ (18) : હઝરતે અબૂ હુમૈદ સા'દી رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْه કી અહલિયા ને રસૂલે કરીમ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم સે અર્ઝ કી, કે ઐ અલ્લાહ કે રસૂલ ! મુઝે આપ કે સાથ નમાઝ અદા કરના મહબૂબ હૈ તો હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે મુઝે મા'લૂમ હૈ કે તુમ્હેં મેરે સાથ નમાઝ અદા કરના મહબૂબ હૈ લેકિન **તુમ્હારા ઘર કી કોઠરી મેં નમાઝ અદા કરના ઘર કે સેહન મેં નમાઝ અદા કરને સે બેહતર હૈ ઔર ઘર મેં નમાઝ અદા કરના મહલ્લે કી કિસી મસ્જિદ મેં નમાઝ અદા કરને સે બેહતર હૈ ઔર મહલ્લે કી મસ્જિદ મેં નમાઝ અદા કરના મેરી મસ્જિદ મેં નમાઝ અદા કરને સે બેહતર હૈ.** ચુનાન્ચે, ઈમામ હુમૈદ સા'દિય્યા رَضِیَ اللّٰهُ تَعَالٰی عَنْهَا કે

લિએ ઘર કે અન્દરૂની કોઠરી મેં નમાઝ કી જગહ બનાઈ ગઈ જહાં વોહ નમાઝ પઢતી રહીં યહાં તક કે અલ્લાહ કો પ્યારી હો ગઈ.

અલબત્તા અગર કિસી વક્ત ખવાતીન તવાફ કી ગરઝ સે બૈતુલ્લાહ શરીફ કો દેખને કે લિએ મસ્જિદે હરામ મેં યા હુઝૂર પર દુરૂદો સલામ પઢને કે લિએ મસ્જિદે નબવી મેં આઈ ઔર વહાં નમાઝ યા તરાવીહ કી જમાઅત હો રહી હો તો વોહ વહાં જમાઅત મેં શરીક હો સકતી હૈં. લેકિન યેહ ઝરૂરી હૈ કે વોહ ખવાતીન કી મખ્સૂસ જગહ મેં નમાઝ અદા કરેં. મસ્જિદ મેં મર્દો કે દરમિયાન ખળી ન હોં.

સુવાલ (19) : ક્યા શાફેઈ ઈમામ કે પીછે હનફી મુક્તદી કી નમાઝ હો જાએગી ? વોહ સર કા મસ્હ નહીં કરતે.

અલ જવાબ (19) : હનફી કી નમાઝ શાફેઈ ઈમામ કે પીછે ઉસ વક્ત સહીહ હૈ જબ વોહ હમારે મઝહબ કી રિઆયત કરતા હો ઔર ઈખ્તિલાફ કી જગહોં સે બચતા હો બાઈ તૌર કે સબીલૈન કે ઈલાવા સે ભી અગર નજિસ ચીઝ નિકલે તો વુઝૂ કર લે માએ મુસ્તા'મલ સે વુઝૂ ન કરે ઔર ન ઐસે ઠહરે કલીલ પાની સે વુઝૂ કરે જિસ મેં નજાસત પળ ગઈ હો. ચુનાન્ચે ફતાવા હિન્દિય્યા મેં હૈ.

والاقتداء بشافعی المذهب انما یصح اذکان الامام یتحامی مواضع الخلاف بان یتوضأفی الماء الراکد القلیل ولا بالماء المستعمل

ઈસી તરહ ફતાવા ફૈઝુર્રસૂલ મેં હૈ કે અગર શાફેઈ ને ઐસા કામ કિયા જો હમારે મઝહબ કે મુતાબિક વુઝૂ તોળને વાલા હૈ યા નમાઝ કો ફાસિદ કરને વાલા હૈ. જૈસે કે મુંહ ભર કૈ હોને યા ગૈર સબીલૈન સે ખૂન વગૈરા નિકલ કર બહને કે બા'દ વુઝૂ ન કિયા યા માએ મુસ્તા'મલ સે વુઝૂ કિયા યા વુઝૂ મેં ચૌથાઈ સર સે કમ મસ્હ કિયા સાહિબે તરતીબ હો કર યાદ હોતે હુએ ઔર વક્ત મેં વુસ્અત કે બા વુજૂદ કઝા નમાઝ પઢે બિગૈર વક્તી નમાઝ શુરૂઅ કર દી યા કોઈ ફર્ઝ એક બાર પઢ કર ફિર ઉસી

નમાઝ કી ઈમામત કર રહા હો તો ઐસે શાફેઈ ઈમામ કી ઈક્તિદા મેં હનફિયોં કી નમાઝ દુરુસ્ત નહીં. અબ બાત યેહ હૈ કે દોનોં હરમ કે ઈમામ શાફેઈ મસ્લક વાલે હૈં જો ચૌથાઈ સર કા મસ્હ નહીં કરતે લિહાઝા હરમ કે ઈમામ કે પીછે હમારી નમાઝ નહીં હોગી.

સુવાલ (20) : નમાઝ કે વક્ત મેં ફર્ક ખાસ કર કે વહાબિય્યા અસ્ર કો ઝોહર કે વક્ત અદા કરતે હૈં ક્યા યેહ સહીહ હૈ ?

અલ જવાબ (20) : દો નમાઝોં કો ઈકઠ્ઠા અદા કરને કે બારે મેં દો સૂરતેં હૈં એક કો જમ્એ હકીકી કહતે હૈં. યા'ની દો નમાઝોં કો એક વક્ત મેં અદા કરના ઔર દૂસરી સૂરત કો જમ્એ સૂરી કહતે હૈં યા'ની એક નમાઝ કો મુઅખ્ખર (તાખિર) કર કે ઉસ કે આખિરી વક્ત મેં અદા કરના. ઔર દૂસરી નમાઝ ઉસ કે શુરૂઅ વક્ત મેં અદા કરના. તો દોનોં નમાઝેં અપને અપને વક્ત મેં અદા હુઈ. મગર સૂરતન હુઈ દોનોં કે દરમિયાન જમ્અ પાયા જા રહા હૈ ક્યૂંકે બ ઝાહિર દોનોં એક સાથ અદા હુઈ. અહનાફ કે નઝદીક કુરઆનો હદીસ કી રૌશની મેં જમ્એ હકીકી સિર્ફ અરફાત વ મુઝદલિફા મેં જાઈઝ હૈ વોહ ભી સિર્ફ દો નમાઝોં કો ઝોહર ઔર અસ્ર ઔર મગરિબ વ ઈશા મેં ઔર સિર્ફ હાજિયોં કે લિએ શરાઈત કે સાથ. ઈન કે ઈલાવા કિસી ભી મૌકઅ પર જમ્અ બૈનસ્સલાત હકીકી જાઈઝ નહીં. હદીસે પાક મેં હૈ :

كان رسول اللّٰہ صلی اللّٰہ علیہ وسلم یصلی الصلوٰۃ لوقتھا الا بجمع وعرفات

ઔર કુરઆને પાક મેં ભી તાકીદ આઈ હૈ.

ان الصلوٰۃ کانت علی المومنین کتابا موقوتا

નમાઝ મોમિન પર અપને મુકર્રરા વક્તોં મેં અદા કરના ફર્ઝ હૈ. અલબત્તા ઝરૂરતે વક્ત કે જમ્એ સૂરી જાઈઝ હૈ. જૈસા કે હઝરતે આઈશા رضی اللہ تعالٰی عنھا સે મરવી હૈ કે રસૂલુલ્લાહ صلی اللہ تعالٰی علیہ والہٖ وسلم સફર મેં ઝોહર કો મુઅખ્ખર કરતે થે ઔર અસ્ર કો મુકદમ કરતે થે. ઔર મગરિબ કો

મુઅખ્ખર કરતે ઔર ઈશા કો મુકદ્દમ કરતે. ઈન કે ઈલાવા તમામ અહાદીસ જિન મેં દો નમાઝોં કો જમ્અ કરને કી બાત હૈ વોહ સબ જમ્એ સૂરી પર મહમૂલ હૈ.

દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ :

لا جمع بين فرضنين فی وقت بعذر سفر و مطر خلا فاًللشافعی و ما رواه محمول على الجمع الصوری فعلا لا وقتا فان جمع فسد لو قدم الفرض على وقته و حرم لو عكس ای اخره عنه وان صح الا لحاج بعرفة و مزدلفة

લિહાઝા હનફી મસ્લક કે માનને વાલોં પર ઈસી કી તક્લીદ વાજિબ હૈ અલબત્તા સઊદિય્યા મેં ચૂંકે કસરત સે હમ્બલી હૈં ઔર ઈમામ અહમદ બિન હમ્બલ કે નઝદીક સફર વગૈરા નમાઝોં કો એક વક્ત મેં પઢને કી ગુન્જાઈશ હૈ. મગર અહનાફ કે યહાં હરગિઝ નહીં હૈ. લિહાઝા હમ નમાઝે અસ્ર ઉન કે વકત મેં ન પઢે.

સુવાલ (21) : ઝકાત લે કર હજ કો જાના કૈસા હૈ ? ક્યા ઉન કો ઝકાત દેને વાલા ગુનહગાર હૈ ?

અલ જવાબ (21) : ઝકાત કે મુસ્તહિક કો ઐસી રુકૂમ (રકમ કી જમ્અ) કો માલિકાના કબ્ઝે કે તૌર પર દે દી જાએ ઔર વોહ ઈસ રકમ સે હજ કરે તો બિલાશુબા જાઈઝ હૈ. અલબત્તા સદકાતે નાફિલા કે ઝરીએ લોગોં કો હજ કરાયા જા સકતા હૈ. ઝકાત લેને વાલા અગર મુસ્તહિક હૈ તો દેને વાલા ગુનહગાર નહીં બલ્કે વોહ અજ્ર કા મુસ્તહિક હોગા.

(هكذا فی الدر المختار)

સુવાલ (22) : કર્ઝ અદા ન કરને વાલે કે હજ કા ક્યા હુક્મ હૈ ?

અલ જવાબ (22) : અગર કોઈ શખ્સ મકરૂઝ યા'ની ઉસ કે ઝિમ્મે કર્ઝ હૈ યા કિસી દૂસરે કા માલી હક હૈ તો ઉસે ચાહિયે કે અવ્વલન કર્ઝ યા દૂસરે કા માલી હક અદા કરે ફિર હજ કો જાએ. યેહી ઉસ કે લિએ બેહતર હૈ લેકિન અગર વોહ કર્ઝ અદા કિયે બિગૈર ભી હજ કર લેતા હૈ

તબ ભી ઉસ કા હજ સહીહ વ અદા હો જાએગા. અલબત્તા એૈસા કરના શરઅન મકરૂહ હૈ. ચુનાન્ચે,

ફતાવા કાઝી ખાન મેં હૈ :

وان كان فی ماله وفاء بالدين يقضی الدين ولا يحج ويكره الخروج الیٰ الغزو والحج لمن عليه الدين

સુવાલ (23) : મદીને મેં ઈમામ પીછે ઔર મુકતદી આગે, યેહ કૈસી નમાઝ ?

અલ જવાબ (23) : મઝહબે હનફી મેં મસ્અલા યેહી હૈ કે મસ્જિદે હરામ મેં **જો મુક્તદી ઈમામ કી જહત (સિમ્ત, જગહ) મેં ઈમામ સે આગે ખળે હોંગે ઉન કી નમાઝ નહીં હોગી** ક્યૂંકે બા જમાઅત નમાઝ મેં ઈક્તિદા સહીહ હોને કે લિએ યેહ લાઝિમ હૈ કે મુક્તદી ઈમામ સે આગે ન બઢે.

બહરુર્રાઈક મેં હૈ.

لان من المعلوم ان من تقدم علی امامه فسدت صلاته

(هكذا فی الدر والرد وفی فتاوی الهند)

સુવાલ (24) : વાદિએ મુહસ્સર કૈસે પતા ચલે ?

અલ જવાબ (24) : વાદિએ મુહસ્સર એક ઐસી જગહ હૈ જો મિના ઔર મુઝદલિફા કે દરમિયાન હદ્દે ફાસિલ હૈ. વોહ દોનોં મેં સે કિસી કા હિસ્સા નહીં ઔર સિવાએ વાદિએ મુહસ્સર કે અરફાત કે બા'દ હરમ શુરૂઅ હો જાતા હૈ. મુહસ્સર ન તો મશ્અરુલ હરામ, શઅરુલ હરામ ન મુઝદલિફા ઔર ન હી મિના કા હિસ્સા હૈ. યાદ રહે કે યેહ વોહી જગહ હૈ કે હાકિમે યમન અબરહા લશ્કરે અઝમી લે કર જિસ મેં હાથી ભી થે ખાનએ કા'બા કો મુન્હદિમ (તોળને, મિસ્માર) કરને કે લિએ ચઢ આયા થા. જબ વાદિએ મુહસ્સર મેં પહુંચા તો સમુન્દર કી તરફ સે કુછ પરિન્દે આએ ઉન કે પન્જોં મેં ઔર ચોંચોં મેં મસૂર ઔર ચને કે

બરાબર કંકરિયાં થીં ઉન્હોં ને અબરહ કે લશ્કર પર બરસાના શુરૂઅ કિયા યેહ કંકરિયાં બન્દૂક કી ગોલી સે કમ નહીં થીં સબ કો હલાક કર કે રખ દિયા ઔર ભાગ ગએ ઔર બા'દ મેં બળી તકલીફેં ઉઠા કર મર ગએ. ઈસી લિએ ઈસ જગહ કો અઝાબે ઈલાહી કે નુઝૂલ કે સબબ હરમ મેં નહીં શામિલ કિયા ગયા ઔર ઈસ જગહ સે જલ્દી ગુઝર જાને કા હુક્મ હૈ. મા'લૂમ હુવા કે અઝાબે ઈલાહી જિસ જગહ નાઝિલ હુવા હો. વહાં ઠહરના નહીં ચાહિએ.

સુવાલ (25) : હાથ મેં ખુલે ચપ્પલ રખ કર રોઝએ રસૂલ પર હાઝિરી દેના કૈસા હૈ ?

અલ જવાબ (25) : રૌઝએ રસૂલ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم પર સલામ પેશ કરને કે લિએ હાઝિર હોને કા તઅલ્લુક બાબે ઈશ્ક સે હૈ. ઔર હર ઉમ્મતી કા સલામ પેશ કરને કા હક હૈ. અલબત્તા આદાબ કી રિઆયત કરના લાઝિમ હૈ કોઈ ઐસા કામ ન કરે જિસ સે બે અદબી કા શાએબા હો. ઔર હાથ મેં ખુલે ચપ્પલ લે કર હાઝિર હોના યેહ આદાબ કે ખિલાફ હૈ લિહાઝા કિસી જગહ રખ કર બા વુઝૂ બા અદબ દાહિના (સીધા) પાઉં પહલે દાખિલ કરતે હુએ સર ઝુકાએ હુએ દુરૂદો સલામ કા નઝરાના લબોં પર સજાએ હુએ બારગાહે આલિયા મેં હાઝિરી કા શરફ હાસિલ કરે.

(واللّٰه الموفق وهو المستعان)

સુવાલ (26) : મક્કે મેં ગીબત ચોક હૈ જહાં એક દૂસરે કી બુરાઈ કરને કી ખાસ જગહ હૈ.

અલ જવાબ (26) : અલ્લાહ તબારક વ તઆલા ને સર ઝમીને મક્કા કો બલદે અમીન (અમ્ન કા શહર) ફરમાયા હૈ બરકત વાલી જગહ કા નામ મક્કા હૈ અલબત્તા ઝમાનએ જાહિલિય્યત મેં શુઅરાએ અરબ એક દૂસરે કી હિજૂ (બુરાઈ) કરતે થે હો સકતા હૈ ઉન્હોં ને કિસી જગહ કો ઈસ કે લિએ ઉસ વક્ત મખ્સૂસ કર રખા હો જિસે ગીબત ચોક કહા જાતા

હો લેકિન ઈસ્લામ કી આમદ (આને) ઔર ગલ્બે કે બા'દ પૂરા ખિત્તએ મક્કા ગહવારએ ઇલ્મો હિક્મત બન ગયા.

સુવાલ (27) : મદીને મેં ડોનેશન લિખવાએ ઔર ઈન્ડિયા મેં પેમેન્ટ કરે તો કિતના સવાબ ?

અલ જવાબ (27) : સવાબ કા દારો મદાર નિય્યત પર મૌકૂફ (ઠહરા હુવા) હૈ હદીસે પાક મેં હૈ"**انما الاعمال بالنيات**"આ'માલા કા દારો મદાર નિય્યત પર મૌકૂફ (ઠહરા હુવા) હૈ અગર મદીને મેં કોઈ નેકી કરને પર પચાસ હઝાર સવાબ મિલતા હૈ ઔર ઈસ નિય્યત સે ઉસ ને મદીને મેં કિસી નેક કામ મેં ડોનેશન કિયા ઔર કિસી વજહ સે ન અદા કર સકા ઈન્ડિયા મેં પેમેન્ટ કિયા તો ઉસ કે હુસ્ને નિય્યત (અચ્છી નિય્યત) કી બુન્યાદ પર સવાબ મદીનએ મુનવ્વરા હી કા મિલેગા **انشاءالله تعالیٰ** ક્યૂંકે નિય્યત કહતે હૈં દિલ કે પક્કે ઈરાદે કો. જો ભી હમ કામ કરેંગે ઉસ મેં નિય્યત કી અચ્છાઈ વ બુરાઈ દેખી જાએગી. અલ્લાહ કી બારગાહ મેં નિય્યત કે એ'તિબાર સે હી સઝા વ જઝા કા ફૈસલા હોગા. હદીસે પાક મેં "**نية المومن خير من عمله**" મોમિન કી નિય્યત ઉસ કે અમલ સે બેહતર હૈ. દૂસરી હદીસે પાક મેં હૈ કે બન્દા બહુત સે નેક આ'માલ કો અન્જામ દેતા હૈ ફિરિશ્તે ઉસ કો આસ્માન કી તરફ લે જાતે હૈં ફિર અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ કે ઈન આ'માલ કો ઉસ કે નામએ આ'માલ સે નિકાલ દો ક્યૂંકે ઉસ ને યેહ કામ મેરી ખુશ્નૂદી કે લિએ નહીં કિયા હૈ ઔર હાં હાં ફુલાં ફુલાં આ'માલ ઉન કે નામએ આ'માલ મેં દર્જ કર દો. ફિરિશ્તે અર્ઝ કરેંગે ઈલાહલ આલમીન ઉસ બન્દે ને તો યેહ કામ કિએ નહીં તબ અલ્લાહ તઆલા ઈરશાદ ફરમાએગા કે ઉસ ને દિલ મેં ઈન કામોં કો કરને કી પુખ્તા નિય્યત કી થી. મા'લૂમ હુવા કે મદીનએ મુનવ્વરા મેં પુખ્તા ઈરાદે સે અગર ઈમદાદ કી થી તો ભલે હી હિન્દુસ્તાન મેં અદા કરે ઉસે મદીના શરીફ કા સવાબ મિલેગા. سُبْحَانَ اللہ عَزَّوَجَلَّ

સુવાલ (28) : મસ્જિદે કુબા મેં 2 રકઅત નફલ અદા કરને પર એક ઉમરહ કા સવાબ હૈ, ક્યા અગર એક હી ચક્કર મેં એક આદમી 10 રકઅત પઢેં તો ઉસે પાંચ ઉમરહ કા સવાબ મિલેગા ? યા હર બાર અલગ અલગ જા કર 2 / 2 રકઅત પઢની પળેગી ?

અલ જવાબ (28) : હુઝૂર નબિય્યે અકરમ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કા મુબારક ઈરશાદ હૈ કે મસ્જિદે કુબા મેં દો રકઅત નમાઝ પઢને કા સવાબ એક ઉમરહ કે સવાબ કે બરાબર હૈ. ઔર દૂસરી હદીસ મેં હૈ કે જો શખ્સ ઘર મેં વુઝૂ કર કે મસ્જિદે કુબા આએ ઔર દો રકઅત નમાઝ અદા કરે તો ઉસ કો ઉમરહ કા સવાબ મિલેગા ઔર નબિય્યે કરીમ صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ખુસૂસન હફ્તે કે દિન મસ્જિદે કુબા તશરીફ લા કર નફલ નમાઝ પઢતે થે. યેહ તશરીફ આવરી કભી પૈદલ હોતી ઔર કભી સુવારી પર હોતી થી. લિહાઝા બેહતર યેહી હૈ કે મદીને મેં જહાં કિયામ હો વહીં સે બા વુઝૂ હો કર મસ્જિદે કુબા જાએં ઔર વહાં જા કર નમાઝ પઢને કા એહતિમામ કરેં. ચુનાન્ચે, હદીસે પાક કી ઈબારત કુછ યૂં હૈં મુલાહાઝા ફરમાએં.

كان النبى صلى الله عليه وسلم يأتى مسجد قباء كل سبت ماشيا وراكبا (ترمذى)
عن النبى صلى الله عليه وسلم قال الصلاة فى مسجد قباء كعمرة قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من تطهر فى بيته ثم اتى مسجد قباء فصلىٰ فيه صلاة كان له كأجر عمرة (ابن ماجه)

મા’લૂમ હુવા કે હુઝૂર صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم કી આદતે કરીમા સે સાબિત હુવા કે બા વુઝૂ ઘર સે હો કર મસ્જિદે કુબા જા કર દો રકઅત નમાઝ અદા કરને કા સવાબ એક ઉમરહ કે બરાબર હૈ.

સુવાલ (29) : બહુત સારી ઔરતેં ઔર કુછ મર્દ ભી કબૂતર કે આગે સે દાને ઉઠા લેતે હૈં ઔર યેહ કહતે હૈં કે ઈસ દાને કો ખિલાને સે જિસ ઔરત કો ઔલાદ નહીં ઉસે ઔલાદ હો જાતી હૈ, ક્યા યેહ અકીદા

સહીહ હૈ ? યા યેહ સમઝના ગુનાહ હૈ ? દાને ખિલાને સે ઔલાદ હો હી જાએગી યેહ માન લેના કૈસા હૈ ?

અલ જવાબ (29) : એક મરતબા હઝરતે સુલૈમાન عَلَيْهِ السَّلَام ને તમામ પરિન્દોં કો હુક્મ દિયા કે દરબાર મેં હાઝિર હો કર અપને અપને કમાલ બયાન કરેં. ચુનાન્ચે, સારે પરિન્દે હાઝિર હો કર અપને કમાલ બયાન કરને લગે જબ કબૂતર કી બારી આઈ તો ઉસ ને કહા હુઝૂર મેરી પરવાઝ બુલન્દ હૈ ઔર કમાલ યેહ હૈ કે મૈં આસ્માન કી બુલન્દિયોં મેં ઉળને કે બા વુજૂદ ઝમીન કી હર ચીઝ દેખતા હૂં, કવ્વા સુન કર બોલા હુઝૂર યેહ ઝૂટ બોલતા હૈ અગર ઈતની હી નઝર તેઝ હોતી તો જબ શિકારી ઉન્હેં ફંસાને કે લિએ દાના ડાલ કર જાલ મેં ફંસાના ચાહતા હૈ તો ઉન્હેં ઈતને કરીબ સે જાલ ક્યૂં નઝર નહીં આતી ? ઔર યેહ જાલ મેં ફંસ જાતે હૈં. ઈસ પર હઝરતે સુલૈમાન عَلَيْهِ السَّلَام ને કહા કે ઈસ કવ્વે કા ક્યા જવાબ હૈ તુમ્હારે પાસ ? કબૂતર ને અર્ઝ કિયા યા નબિય્યલ્લાહ ! નઝર તો વાકેઈ મેરી હી તેઝ હૈ મગર જાલ મેં ફંસતે વક્ત મેરી નઝર પર કઝા વ કદર કા પર્દા પળ જાતા હૈ. (કસસુલ અમ્બિયા) બસ ઈતના જાન લેં કે **જાનવર કો દાના ખિલાને સે અજ્રો સવાબ મિલતા હૈ ન કે ઈન કે આગે સે દાના ઉઠા કર ખુદ ખાને સે રહી બાત ઔલાદ કા હોના તો ઈસ કા તઅલ્લુક તકદીર સે હૈ રહમતે હક બહા ન મી જૂયદ કબૂતર કા દાના ઉઠા કર ખાને સે સાહિબે ઔલાદ હોના મઝહબે ઈસ્લામ મેં ઈસ કી કોઈ અસ્લ મુઝે ન મિલી.** અલબત્તા બુઝુર્ગો કે તબર્રુકાત ઔર સદકાત ઝરીઅએ રહમતે ખુદાવન્દી હૈં.

નોટ : કુછ ઉલમા ને યહાં કવ્વે કે મુકાબલે મેં કબૂતર નહીં મગર હુદહુદ લિખા હૈ.

સુવાલ (30) : હાજી કુરબાની કૈસે કરેં ? કયા સઊદી કી બેંક મેં પૈસે જમ્અ કરને સે કુરબાની અદા હો જાએગી ?

અલ જવાબ (30) : બેહતર તરીકા યેહ હૈ કે બેંક કે બજાએ ખુદ યા કિસી મો'તબર આદમી કે તવસ્સુત (વસીલે) સે કુરબાની કરેં.

સુવાલ (31) : મસ્જિદે કુબા ઔર જબલે ઉહુદ હરમ કી હદ મેં હૈ યા બાહર ?

અલ જવાબ (31) : હુદૂદે હરમ મદીને કે બારે મેં ફુકહા કા ઈખ્તિલાફ હૈ મગર જમહૂર કા મઝહબ યેહી હૈ કે જબલે સૌર ઔર જબલે ઈર કે દરમિયાન હરમે મદીના હૈ.

મૌલા અલી સે મરવી હૈ કે **حرم المدينة مابين ثور الى عير** ઔર ઈન્હીં સે દૂસરી હદીસ હૈ. **ان الحرم مابين لابتئى المدينة** મદીનએ મુનવ્વરા કી દોનોં જાનિબ કી પથરીલી ઝમીન કે દરમિયાન હિસ્સે કો હરમ કરાર દિયા ગયા હૈ. ઔર ઈસ હરમ સે મુરાદ હરમે તા'ઝીમી હૈ ન કે દમ લાઝિમ હોને કે એ'તિબાર સે હૈ ઔર હઝરતે અબૂ હુરૈરા رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہ સે મરવી હૈ કે **قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم مابين لا بقيها حرام** મદીને કે દોનોં જાનિબ પથરીલી ઝમીન કે દરમિયાની હિસ્સે કો હરમ કરાર દિયા. જબલે ઈર ઔર જબલે સૌર કે દરમિયાન તકરીબન 15 કિલો મીટર કા ફાસિલા હૈ. યેહ દોનોં પહાળ જુનૂબ ઔર શુમાલ મેં મદીને કી હદ હૈં. ચુનાન્ચે મશ્રિકો મગરિબ કી જાનિબ હુદૂદ કા તઅય્યુન કરતે હુએ રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે મૈં મદીને કે દોનોં મહલ્લોં હિરા શરકિય્યા ઔર હિરા ગુરબિય્યા કે દરમિયાની અલાકે કો હરમ કરાર દેતા હૂં. (સહીહ મુસ્લિમ) ઔર મસ્જિદે કુબા ઔર જબલે ઉહુદ ઈન કે દરમિયાન નહીં આતે હૈં ઈસ લિએ યેહ હુદૂદે હરમ મદીના સે ખારિજ હૈં.

નોટ : લિહાઝા એક નેકી કા 50,000 કા જો વા'દા હૈ વોહ યહાં નહીં હૈ ક્યૂંકે યેહ દોનોં મકામ હુદૂદે હરમ સે બાહર હૈ. ઔર યેહ ભી જાનના ચાહિયે કે જબલે ઉહુદ અગર હરમ કી હદ મેં હોતા તો હુઝૂર صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم વહાં કભી જંગ (લળાઈ) ન લળતે.

સુવાલ (32) : મદીને મેં રમઝાન મેં ચંદે દેને કા એ'લાન યા'ની અહદ કિયા ઔર ઇન્ડિયા મે શવ્વાલ મેં પેમેન્ટ કિયા તો ક્યા રમઝાન કા સવાબ મિલેગા ?

અલ જવાબ (32) : ઇસ કા જવાબ મૈં ને સુવાલ નમ્બર 27 મેં દે દિયા થા કે "**انما الاعمال بالنيات**" આ'માલ કા દારો મદાર નિય્યત પર મૌકૂફ (ઠહરા હુવા) હૈ ઔર"**نية المومن خير من عمله**" મોમિન કી નિય્યત ઉસ કે અમલ સે બેહતર હૈ. યેહી વજહ હૈ કે બન્દા જબ કોઈ નેકી કા પુખ્તા ઈરાદા કર લેતા હૈ તો નેકી લિખને કા ફિરિશ્તા ઉસે ફૌરન લિખ લેતા હૈ અબ અગર રમઝાન મેં ચન્દા દેને કા એ'લાન કર દિયા તો ભલે હી વોહ શવ્વાલ મેં ઔર ઇન્ડિયા મેં અદા કરે ઉસ કો રમઝાન કા સવાબ મિલેગા.

સુવાલ (33) : ક્યા જુમ્આ કાઈમ કરને કે લિએ કુછ શર્ત હૈ ? દેખા યેહ ગયા કી કઈ જગહ હોટલ કે કમરે મેં નમાઝે જુમ્આ અદા કી ગઈ, જો ખુદ ખારિજી (યા'ની મદીના યા મક્કા સે બાહર કા રહને વાલા હૈ) 10 દિન કે લિએ મદીના આયા હૈ ઔર જો શરઈ મુસાફિર હૈ, જિસ પર ખુદ જુમ્આ વાજિબ નહી, ઉસ ને ખુત્બા દિયા, ઔર ઉસ કે પીછે થોળે લોગોં ને નમાઝ અદા કી. ઔર યેહ કે નમાઝે ઈદ ભી હોટલ કે કમરે મે પઢી જાતી હૈ, ક્યા ઉન કી નમાઝ હોગી ? ઇસ સે પહલે યેહ ભી દેખા ગયા કે હઝારોં કી તા'દાદ મેં ઔરતેં જો નમાઝે પંજગાના ઔર નમાઝે જનાઝા તો હરમ કે ઈમામ કે પીછે અદા કરતી થીં વોહ ઔરતેં ભી હોટલ સે નિકલ કર નમાઝે જુમ્આ ઔર નમાઝે ઈદ ભી જમાઅત સે અદા કરતી હૈં. ઔર યહાં તક કે સફ બન જાને પર રોડ પર ઈમામ કે આગે નમાઝ અદા કરતી હૈં. ઔર ન ઉન કે શૌહર ન કોઈ દૂસરા ઉન કો રોકતા હૈ ઇતને પીર વ બાબા ઔર મુફ્તી, મૌલવી હજ વ ઉમરહ કે લિએ આતે હૈ મગર વોહ ભી ચુપ ચાપ તમાશા દેખતે હૈં પીછે મસ્જિદ, પીછે ઈમામ

ઔર આગે મુકતદી. ઈમામ કે પીછે મુક્તદી ઈમામ કે આગે મુક્તદી ! શરઅ મેં ઈન સબ કા ક્યા હુક્મ હૈ ?

અલ જવાબ (33) : અસ્લ ફર્ઝિય્યત જુમ્આ મેં કિસી કો કલામ નહીં વોહ નસ્સે કતઈ સે સાબિત હૈ ઔર વોહ આ'લા ઝરૂરિય્યાતે દીન સે હૈ. મગર સિહ્હતે જુમ્આ કે લિએ શરાઈત ઝરૂર હૈં. જિન મેં શહર કા હોના ભી હૈ ઔર યેહ ભી હૈ કે નમાઝે જુમ્આ વ ઈદ કી ઈમામત હર કોઈ નહીં કર સકતા ઈસ કે લિએ શર્ત હૈ કે ઈમામ ખુદ સુલ્તાને ઈસ્લામ હો યા ઈસ કા નાઈબ યા ઈસ કા માઝૂન (ઈઝાઝત યાફ્તા) હો ઔર યેહ ન હોં તો બ ઝરૂરત જિસે આમ મુસલમાનોં ને ઈમામતે જુમ્આ કે લિએ મુકર્રર કિયા હો. ઝાહિર હૈ કે એક મસ્જિદ મેં એક નમાઝ કે લિએ દો શખ્સ ઈમામ મુકર્રર નહીં હોતે તો જો ઈન મેં મુકર્રર નહીં ઉસ કી ઔર ઉસ કે પીછે વાલોં કી નમાઝ ન હોગી. (کمافی الدرالمختار وھکذا فی فتاوٰی الرضویہ)

રહી બાત હોટલ વ કમરે, ફ્લેટ વગૈરા મેં નમાઝે જુમ્આ કા કાઈમ કરના તો યેહ આમ હાલાત મેં બિલાશુબા સહીહ નહીં બલ્કે મકરૂહ હૈ મસ્જિદ કે ઈલાવા ફ્લેટોં ઔર ઘરોં મેં આમ હાલાત મેં જુમ્આ કા કિયામ સહીહ નહીં બલ્કે મકરૂહ હૈ (ક્યૂંકે મસ્જિદ કે ઈલાવા ફ્લેટોં ઔર ઘરોં મેં આમ હાલાત મેં જુમ્આ કા કિયામ સહીહ નહીં હૈ. (ફતાવા મર્કઝે તરતીબે ઈફ્તા) ઈસ કે બદલે ઝોહર પઢેં. અલબત્તા વુજૂબે જુમ્આ કી શરાઈત પાએ જાને કી શક્લ મેં અગર મસ્જિદ ન હો યા વહાં જુમ્આ પઢને કી મુમાનઅત (મન્અ કિયા) હો વગૈરા તો કિસી કમરે ઔર હૉલ વ મૈદાન મેં નમાઝે જુમ્આ અદા કરના જાઈઝ હૈ. ક્યૂંકે મસ્જિદ કા હોના બુન્યાદી શર્ત નહીં હૈ.

બુન્યાદી શરાઈત છે હૈં : (1) શહર (2) વકતે ઝોહર (3) ખુત્બા (4) જમાઅત (5) ઈઝ્ને આમ (6) જહાં શહરી ઈન્તિઝામિય્યા હો.

ઔરતોં કા નમાઝે જુમ્આ કે લિએ નિકલના સહીહ નહીં હૈ ઔરતોં કી નમાઝ અપને કમરે મેં મસ્જિદ મેં નમાઝ પઢને સે અફઝલ હૈ. મુક્તદી અગર ઈમામ કે આગે હો કર નમાઝ અદા કરતા હૈ તો ઉસ કી નમાઝ નહીં હોગી જો લોગ મસાઇલ સે વાકિફ નહીં હૈં ઉન કો ઇન તમામ મસાઈલ સે વાકિફ કરાના ચાહિએ પીર હો યા મુફ્તી વ મૌલાના વ મૌલવી. અમ્ર બિલ મા'રૂફ સબ કા ફરીઝા હૈ.

સુવાલ (34) : ઈસ બાર પહલી બાર ઐસા હુવા કે સઊદી ગર્વમેન્ટ ને ઐસા કાનૂન બનાયા કે સિર્ફ વોહી હાજી જિસ ને એહરામ પહના હૈ, બસ વોહી હાજી નીચે ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર પર કા'બે કા તવાફ કરે, બાકી સારે હાજી ફર્સ્ટ ફ્લોર યા સેકન્ડ ફ્લોર પર તવાફ કરે, અબ દેખા યેહ ગયા કે લોગ લમ્બે લમ્બે ચક્કર સે બચને કે લિએ ખાલી ખાલી એહરામ લપેટ કર આ ગએ ન મસ્જિદે આઈશા ઔર ન હી જિઈરાના ગએ ઔર ન હી કિસી મીકાત સે એહરામ પોશ હો કર આએ હૈં. વોહ સિર્ફ ઈસ લિએ લપેટા કે હરમ કે કારકુન ઉન્હેં મોહરિમ સમઝે ઔર ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર પર જા કર આરામ સે તવાફ કરેં. ક્યા યેહ ધોકા નહીં હૈ ? યેહ ઝૂટ ઔર ગુનાહ નહીં હૈ ? ક્યા ઐસા કરના જાઇઝ હૈ ?

અલ જવાબ (34) : બિલાશુબા **યેહ હરમ કે કારકુન કે સાથ ધોકા હૈ ઔર યેહ ગુનાહ હૈ વોહ ભી ખાનએ કા'બા મેં કે એક ગુનાહ ભી એક લાખ ગુનાહ કે બરાબર હૈ. હુઝૂરે અકરમ** صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم **ને ફરમાયા "من غشنا فليس منا" જો હમેં ધોકા દે તો વોહ હમ મેં સે નહીં.** સિર્ફ આસાની કે લિએ બિગૈર ઉઝ્રે શરઈ ઐસા કરના ગુનાહ હૈ. અલબત્તા અગર ઝરૂરત મુતહક્કિક (સાબિત શુદા) હો તો ઐસી સૂરત મેં રુખ્સત હૈ. વાઝેહ રહે કે ફુકહા ફરમાતે હૈં મુલ્કી કાનૂન કી ખિલાફ વર્ઝી ભી ગદર (બગાવત) વ બદ અહદી મેં આતા હૈ જો ગુનાહ હૈ. યેહી વજહ હૈ કે બિગૈર ટિકટ કે ટ્રેન વગૈરા મેં સફર કરના જાઇઝ નહીં. ઔર જબ કે

મુલ્કી કાનૂન કે તહ્ત યેહ બતા દિયા ગયા કે જો મોહરિમ હૈં વોહી ગ્રાઉન્ડ ફલોર પર તવાફ કર સકતે હૈં તો ઈસ કે બર ખિલાફ બિગૈર ઉઝ્રે શરઈ તોરિયા (બાત કે ખિલાફ) યા ઉઝ્ર વ બદ અહદી કુછ ભી જાઈઝ નહીં.

સુવાલ (35) : કુછ લોગ રજબ, શા'બાન ઔર રમઝાન કે રોઝે રખતે હૈં ઔર રમઝાન કે બા'દ શવ્વાલ કે છે (6) રોઝે રખતે હૈં, ક્યા યેહ રોઝે ઈદ કે બા'દ ફૌરન રખના ચાહિયે યા પૂરે મહિને મેં કભી ભી રખ સકતે હૈં, ઔર યેહ એક સાથ હોના ચાહિયે યા અલગ અલગ ભી રખ સકતે હૈં ?

અલ જવાબ (35) : કુરઆને પાક મેં અલ્લાહ પાક ફરમાતા હૈ

ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهرا فی کتب الله یوم خلق السموات والارض منها اربعة حرم ذالک الدین القیم (التوبہ)

બિલાશુબા અલ્લાહ કે નઝદીક મહીનોં કી તા'દાદ બારહ હૈ જો અલ્લાહ કી કિતાબ (લૌહે મહફૂઝ) કે મુતાબિક ઉસ દિન સે નાફિઝ ચલી આતી હૈ જિસ દિન સે અલ્લાહ ને આસ્માનોં ઔર ઝમીનોં કો પૈદા કિયા ઈન બારહ મહીનોં મેં સે ચાર હુર્મત વાલે મહીને હૈં યેહી દીન કા સીધા રાસ્તા હૈ. વોહ ચાર મહીને ઝુલ કા'દા વ ઝુલ હિજ્જા, મુહર્રમ ઔર રજબ હૈ. હઝરતે અબ્દુલ્લાહ બિન અબ્બાસ رضی اللہ تعالیٰ عنہ ફરમાતે હૈં કે હુઝૂરે અક્દસ صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم માહે રજબ મેં રોઝે રખા કરતે થે. હત્તા કે હમ સમઝતે કે હુઝૂર નાગા (વકફા) નહીં કરેંગે ઔર હુઝૂર માહે રજબ મેં ઈસ કદર રોઝે ન રખતે થે કે હમ સમઝ લેતે કે હુઝૂર صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم અબ રોઝે ન રખેંગે. (સહીહ મુસ્લિમ)

હાસિલે કલામ યેહ કે માહે રજબ ચૂંકે અશ્હરુલ હરામ સે હૈ ઈસ લિએ ઈસ મેં દીગર ઈબાદાત કી તરહ રોઝે રખને કી ભી ફઝીલત હૈ. ઔર હુઝૂર صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم સે સાબિત હૈ ઈસી તરહ માહે શા'બાન મેં હુઝૂર صلی اللہ تعالیٰ علیہ والہٖ وسلم ને રોઝા રખા હૈ. ચુનાન્ચે,

હઝરતે આઈશા સિદ્દીકા رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنۡہَا ફરમાતી હૈં કે ઈસી તરહ કિસી મહીને મેં શા'બાન સે ઝિયાદા નફલી રોઝે રખતે હુવે હુઝૂર صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم કો નહીં દેખા. (મિશ્કાત, સફહા 178)

ઔર ઈસી તરહ અત્તરગીબ વત્તરહીબ મેં હૈ કે બા'ઝ રિવાયતોં મેં હૈ કે શા'બાન કે મહીને મેં હુઝૂર બહુત કમ નાગા (વકફા) કરતે થે તકરીબન પૂરે મહીને રોઝે રખતે થે. (અત્તરગીબ વત્તરહીબ, જિ : 2, સફહા. 117)

રમઝાન શરીફ કે રોઝોં કા ક્યા કહના વોહ તો અલ્લાહ તઆલા ને હર બન્દએ મોમિન આકિલ બાલિગ તન્દુરુસ્ત પર ફર્ઝ કરાર દે દિયા હૈ. અલબત્તા ઈસ કે બા'દ શવ્વાલ કે છે રોઝોં કા રખના તો બિલાશુબા જાઈઝ ઔર મુસ્તહબ હૈ. ચુનાન્ચે, હદીસે મુબારકા મેં ઈસ કી ફઝીલત વારિદ હૈ.

عن ابی ایوب عن رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال من صام رمضان ثم اتبعہ ستا من شوال فذاک صیام الدھر

રસૂલે અકરમ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیۡہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે જિસ ને રમઝાન કે રોઝે રખે ઔર ફિર શવ્વાલ કે છે રોઝે તો યેહ હમેશા (પૂરે સાલ) કે રોઝે શુમાર હોંગે. રહી બાત યેહ કે મુસલ્સલ રખેં યા અલગ અલગ તો ઈસ બારે મેં ફુકહા ફરમાતે હૈં કે શવ્વાલ કે છે રોઝે યકુમ શવ્વાલ યા'ની ઈદ કે દિન છોળ કર શવ્વાલ કી દૂસરી તારીખ સે લે કર મહીને કે આખિર તક અલગ અલગ કર કે ઔર ઈકટ્ઠે દોનોં તરહ રખે જા સકતે હૈં ઔર યેહ રોઝે મુસ્તહબ હૈં રખને પર સવાબ ઔર ન રખને પર કોઈ મુવાખઝએ શરઈ (શરઈ પકળ) નહીં હૈ. ચુનાન્ચે, દુર્રે મુખ્તાર મેં હૈ :

وندب تفریق صوم الست من شوال ولا یکرہ التتابع علی المختار

(દુર્રે મુખ્તાર હાશિયા ઈબ્ને આબિદીન શામી રદ્દુલ મુખ્તાર, જિ : 2, સફહા 453)

યા'ની શવ્વાલ કે છે રોઝે અલગ અલગ રખના મન્દૂબ (અચ્છા) હૈ ઔર લગાતાર રખના ભી જાઈઝ હૈ મઝહબે મુખ્તાર મેં મકરૂહ નહીં હૈ.

સુવાલ (36) : વોહ લોગ જો સઊદી અરબ મેં નોકરી કરતે હૈ, ઔર સાલ મેં એકાદ બાર વોહ વતન મેં અપને ઘર આતે હૈ, વોહ સઊદી મેં ભી મુકીમ થે, ઔર ગુજરાત મેં ઉન કા અપના ઘર હૈ, અબ કિસી કી ટ્રાન્ઝીટ ફલાઈટ હોતી હૈ, ઔર કભી કભી 10 ઘંટે જિતના લમ્બા હોલ્ટ ભી હોતા હૈ, વૈસે હજ ઉમરહ કરને વાલોં કો ભી જબ રિટર્ન મેં લમ્બા હોલ્ટ હોતા હૈ, ન વોહ સઊદી મેં હૈ ઔર ન વોહ વતન મેં હૈ, અબ વોહ નમાઝ કસ્ર પઢે યા વતન કી તરફ આ રહા હૈ સમઝ કર પૂરી પઢે ? ઔર ક્યા સિર્ફ ફરાઈઝ અદા કરને સે કામ ચલ જાએગા યા સુન્નત, નફલ સબ પઢે ?

અલ જવાબ (36) : કુરઆને પાક મેં અલ્લાહ તઆલા કા ઈરશાદે પાક હૈ :

واذاضربتم فی الارض فلیس علیکم جناح ان تقصروا من الصلوٰة

(સૂરએ નિસા)

યા'ની જબ તુમ ઝમીન મેં સફર કરો તો તુમ પર કોઈ ગુનાહ નહીં કે તુમ નમાઝ મેં કસ્ર કરો યા'ની ચાર રકઅત ફર્ઝ કી જગહ દો રકઅત પઢો ઔર હદીસે પાક મેં હૈ કે હઝરતે ઉમર رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہُ ને હુઝૂરે અકદસ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم સે નમાઝે કસ્ર કે બારે મેં પૂછા તો હુઝૂર صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે અલ્લાહ તઆલા ને સફર મેં તખ્ફીફે નમાઝ કા સદકા કિયા હૈ લિહાઝા અલ્લાહ તઆલા કા સદકા કુબૂલ કરો. સૂરતે મસઊલા (પૂછે ગએ મસ્અલે) મેં મુસાફિર સઊદિય્યા અરબિય્યા સે ચલા જબ તક અપને વતને અસ્લી ગુજરાત કે જિસ ગાઉં યા શહર મેં

રહતા હો ન પહુંચ જાએ વોહ મુસાફિર હી રહેગા. વતને અસ્લી મેં પહુંચ ગયા સફર ખત્મ હો ગયા અગર્ચે ઈકામત કી નિય્યત ન હો.

(ફતાવા હિન્દિય્યા)

લિહાઝા કસ્ર નમાઝ પઢેગા. અલબત્તા અગર વોહ હાલતે કરાર મેં હૈ યા'ની ભાગ દૌળ મેં ન હો બલ્કે ઈસે ઈત્મીનાન હો તો ઐસી સૂરત મેં સુન્નત વ નફલ ભી ફરાઈઝો વાજિબાત કે સાથ અદા કરેંગે ઔર અગર હાલતે ઈઝતિરાર હૈ યા'ની સુકૂન વ ઈત્મીનાન નહીં તો ખાલી ફર્ઝ નમાઝ હી પઢ લે તો કોઈ હરજ નહીં.

સુવાલ (37) : બાપ બેટે મેં નહીં બનતી હૈ બરસોં સે અલગ રહતે હૈં દુઆ સલામ તો હૈ મગર બાપ બહુત નારાઝ રહતા હૈ, બેટે ને હજ કા ઈરાદા કિયા બાપ ને સાફ બોલ દિયા મૈં તુઝે ના કહતા હૂં ઔર રોકતા હૂં તૂ હજ કો મત જા, મગર બેટા ગયા, ક્યા હજ કુબૂલ હોગા ? માં નારાઝ નહીં હૈ, મગર ખામોશ હૈ.

અલ જવાબ (37) : અગર બેટે કે ઊપર હજ ફર્ઝ હૈ તો ઐસી સૂરત મેં બેટે કો બાપ કી ઈજાઝત ઝરૂરી નહીં ઔર અગર વોહ રોકતા હૈ તો ઉસે માનના ઝરૂરી નહીં ક્યૂંકે હુક્મ હૈ **لاطاعة للمخلوق بمعصية الخالق** અલ્લાહ કી નાફરમાની મેં મખ્લૂક કી ઈતાઅત નહીં કી જા સકતી હજ અદા કરના ફર્ઝ હૈ ઔર બાપ કા મન્અ કરના એક ફર્ઝ સે રોકના હૈ જિસ મેં અલ્લાહ કી નાફરમાની હૈ. લિહાઝા બેટે ને અગર હજ ફર્ઝ અદા કિયા હૈ તો બિલા કિસી કરાહત કે હજ અદા હો ગયા રબ ને ચાહા તો કુબૂલ ભી હોગા ઔર અગર હજ ફર્ઝ નહીં બલ્કે નફલ હૈ તો ઐસી સૂરત મેં વાલિદૈન કી ઈજાઝત લેના ઝિયાદા બેહતર હૈ ઔર અગર વાલિદૈન કો ખિદમત કી ઝરૂરત હૈ તો ઉન કી ઈજાઝત કે બિગૈર જાના મકરૂહ હૈ. ચુનાન્ચે,

આલમગીરી મેં હૈ :

ويكره الخروج الى الحج اذكره احد ابويه ان كان الوالد محتاجا الى خدمة الولد وان كان مستغنيا من خدمة فلا بأس

યા'ની **અગર વાલિદૈન મેં સે કોઈ નારાઝ હો તો નફ્લી હજ કે લિએ નિકલના મકરૂહ હૈ** અગર બાપ કો બેટે કી ખિદમત કી ઝરૂરત હો ઔર અગર બાપ મુસ્તગની (બે ફિક્ર) હૈ ખિદમત સે તો બિલા કિસી કરાહત કે હજ કો જા સકતા હૈ.

સુવાલ (38) : હરમ કે ઈમામ કે પીછે જો લોગ નમાઝ નહીં પઢતે વોહ લોગ ઈદ કી નમાઝ કા ક્યા કરેં ? વોહ ઈદ કી નમાઝ કબ ઔર કૈસે પઢેં ?

અલ જવાબ (38) : નમાઝ સહીહ હોને કે લિએ ઈમાન શર્તે અવ્વલ હૈ ઔર હમ ઈસ કે પહલે બતા ચુકે હૈં ઈમામે હરમ મુહમ્મદ બિન અબ્દુલ વહ્હાબ નજદી કે અકાઈદ કા મુત્તબેઅ ઔર પૈરૂકાર હોતા હૈ. વહાબી નજદી કા અકીદા યેહ હૈ કે ઈન કે ઈલાવા તમામ મુસલમાન મુશ્રિક વ બિદઅતી હૈ. નીઝ વાજિબુલ કત્લ જાનતે હૈં વગૈરા જિસ કી બુન્યાદ પર ઉલમા કા ઈત્તિફાક ઈસ બાત સે હુવા કે વહાબી અપને અકીદે કી બુન્યાદ પર ઈમાન સે ખારિજ હૈં ઈસી લિએ મુસલમાનોં કો નજદી ઈમામ કે પીછે નમાઝ હરગિઝ નહીં પઢની ચાહિએ ચાહે જુમ્આ હો યા ઈદૈન હો અગર કોઈ શખ્સ ઈદ કી નમાઝ ઈમામ કે પીછે ન પઢે તો શરઅન ઈસ કી કઝા કા મુતાલબા નહીં કિયા જાએગા ન વક્ત કે અન્દર ન વક્ત કે બા'દ હાં અગર વોહ શખ્સ ચાહે તો નમાઝે ચાશ્ત કી ચાર રક્અતેં બિગૈર ઈઝાફી તક્બીરાત કે પઢ લે.

સુવાલ (39) : હરમ મેં એ'તિકાફ કી નિય્યત કર કે પૂરા ન કરે તો ક્યા હુક્મ હૈ ?

અલ જવાબ (39) : **એ'તિકાફ કી તીન કિસ્મેં હૈં.** (1) વાજિબ (2) સુન્નતે મુઅક્કદા (3) નફ્લ વ મુસ્તહબ.

- અગર કિસી ને એ'તિકાફ કી નઝ્ર માની તો વોહ એ'તિકાફ વાજિબ હૈ. ચાહે નઝ્રે મુત્લક હો યા નઝ્રે મુઅલ્લક હો ઈસ એ'તિકાફ કે સાથ રોઝા રખના લાઝિમ હૈ.
- સુન્નતે મુઅક્કદા એ'તિકાફ વોહ હૈ જો રમઝાન શરીફ કે આખિરી દસ દિન કા એ'તિકાફ હોતા હૈ ઔર યેહ એ'તિકાફ સુન્નતે મુઅક્કદા કિફાયા હૈ. નફ્લ વ મુસ્તહબ એ'તિકાફ કે લિએ કોઈ વક્ત વ મિક્દાર મુતઅય્યન (તૈ) નહીં હૈ. હુઝૂરે અક્દસ صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم સે અગર કભી એ'તિકાફ છૂટ જાતા તો ઈસ કો બા'દ મેં ઝરૂર અદા કરતે થે. ચુનાન્ચે, હઝરતે અનસ رَضِىَ اللّٰهُ تَعَالٰى عَنْهُ સે રિવાયત હૈ કે હુઝૂર صَلَّى اللّٰهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم મુકીમ હોતે તો રમઝાન કે અશરએ અખીરહ (આખિરી અશ્રહ) કા ઝરૂર એ'તિકાફ કરતે અગર મુસાફિર હોતે તો આઈન્દા સાલ બીસ દિન કા એ'તિકાફ ફરમાતે. મા'લૂમ હુવા કે વાજિબ વ સુન્નતે મુઅક્કદા અગર છૂટ જાએ તો ઈસ કી કઝા કી જાએગી. મુસ્તહબ વ નફ્લ કી કઝા નહીં એ'તિકાફ કી કઝા મેં કુછ તફ્સીલ હૈ વોહ યેહ કે

(1) અગર એ'તિકાફ દિન મેં ટૂટા તો સિર્ફ દિન, દિન કી કઝા હુઈ યા'ની કઝા કે લિએ સુબ્હે સાદિક સે પહલે દાખિલ હો ઔર રોઝા રખે ઈસી રોઝ શામ કો ગુરૂબે આફતાબ કે વક્ત નિકલ આએ.

(2) અગર એ'તિકાફ રાત કો ટૂટા હો તો રાત ઔર દિન દોનોં કી કઝા કરે યા'ની કઝા કે લિએ શામ કો ગુરૂબે આફતાબ કે પહલે દાખિલ

હો રાત ભર વહાં રહે ઔર દિન ભર રોઝા રખે ઔર અગલે દિન ગુરૂબે આફતાબ કે બા'દ મસ્જિદ સે નિકલ આએ.

(3) ઔર અગર હરમ મેં મો'તકિફ હુવા દસ દિન કે લિએ ઔર તોળ દિયા તો ઐસી સૂરત મેં પૂરે દસ દિન કી કઝા લાઝિમ હોગી ક્યૂંકે ઉસ ને એ'તિકાફ શુરૂઅ કર કે અપને ઊપર લાઝિમ કર લિયા ઔર એક સૂરત યેહ હૈ કે ઉસી દિન કી કઝા લાઝિમ હૈ જિસ દિન કા એ'તિકાફ ટૂટા હૈ. ક્યૂંકે એ'તિકાફ સુન્નત શુરૂઅ કરને સે લાઝિમ હોતા હૈ. મસલન રમઝાન કે દસ દિન વાલે એ'તિકાફ મેં દાખિલ હુવા ઔર 25 રમઝાન કો એ'તિકાફ ટૂટ ગયા તો સિર્ફ ઉસી 25 તારીખ તક એ'તિકાફ જો હર દિન મુસ્તકિલ ઈબાદત હૈ વોહ અદા હો ગયા. ઔર 25 કે બા'દ શુરૂઅ નહીં હુવા લિહાઝા લાઝિમ ભી નહીં ઈસ લિએ ઈસ કી કઝા ભી નહીં.

સુવાલ (40) : એક દો નહીં મગર કઈ સારી ઔરતોં કો દેખા ગયા કે મક્કે મદીને કે હોટલ કે બાથરૂમ સે સાબુન ઔર શેમ્પુ ઉઠા કર લે આતી હૈં, જબ ઉન સે કહા ગયા કે યેહ ચોરી હૈ તો કહતી હૈં કે યેહ કોઈ ચોરી નહીં યેહ તો હમારે લિએ હી રૂમ મેં રખા ગયા થા કુછ ને કહા હમ ને તો સ્વીપર સે માંગ કર લિયા હૈ, (સ્વીપર ભી હોટલ કે નૌકર હોતે હૈ) યેહ માલદાર તબકે કી ઔરતોં કે હાલાત હૈં જો લાખોં રૂપે ખર્ચ કરતી હૈં ઔર છોટી છોટી ચોરિયાં કરતી હૈં ઈન કે લિએ ક્યા હુક્મ હૈ બયાન ફરમાએં.

અલ જવાબ (40) : આમ ઈસ્તિ'માલ મેં કિસી શખ્સ કા માલ ઉસ કી ઈજાઝત વ મર્ઝી કે બિગૈર ગૈર કાનૂની તૌર પર લે લેને કો ચોરી કહતે હૈં ઔર ઈસ અમલ કે કરને વાલે કો ચોર કહા જાતા હૈ. શરઈ તા'રીફ યેહ હૈ કે આકિલ બાલિગ શખ્સ કા કિસી ઐસી મહફૂઝ જગહ જિસ કી હિફાઝત કા ઈન્તિઝામ કિયા ગયા હો ઔર વોહ દસ દિરહમ સે યા ઈતની માલિય્યત યા ઈસ સે ઝિયાદા કિસી શુબે (શક) વ તાવીલ કે

બિગૈર ઉઠા લેના ઔર ઉસ માલ કે માલિક કે ઈલ્મ મેં લાએ બિગૈર નાહક અપની મિલ્કિય્યત ઠહરાના. શરઈ ઈસ્તિલાહ મેં ચોરી કહા જાતા હૈ. જિસ પર વઈદેં ઔર સઝાએં હૈં લિહાઝા સૂરતે મસઊલા (પૂછી ગઈ સૂરત) મેં ગુસ્લ ખાને બાથરૂમ મેં રખે હુએ સાબુન વ શેમ્પૂ કો ઉઠા લેને પર શરઈ ચોરી કા ઈત્લાક નહીં હોગા ઔર કઈ વજહોં સે ઈસ કો ચોરી કે હુક્મ મેં નહીં શુમાર કિયા જાએગા અવ્વલન યેહ કે ઈન સામાનોં કો ઈસ તરહ નહીં રખા ગયા હૈ કે માલિક કે ઝેરે ઈન્તિઝામ વોહ મહફૂઝ રખા ગયા હૈ કે ઈસ કે ઈલ્મ મેં લાએ બિગૈર નાહક અપની મિલ્કિય્યત બના રહા હૈ.

સાનિય્યન યેહ કે ઉર્ફે આમ હૈ કે વોહ સામાને ગુસ્લ મુસાફિરીન કે લિએ હી ઈન્તિઝામ કિયા ગયા હૈ ચાહે લે જાએં યા છોળ જાએં ઔર વહાં પર ગએ હુએ હાજી યા મો'તમિર (ઉમરહ કરને વાલે) ને બતાયા કે હોટલ વાલોં સે પૂછને પર મા'લૂમ હુવા કે જો લોગ નહીં લે જાતે હૈં. તો બા'દ મેં ઈસ કો ઈકટ્ઠા કર કે કચળે કી ગાળી મેં ઉઠા કર લે જાતે હૈં ઔર કચરા કુન્ડી મેં ડાલ દેતે હૈં જિસ સે સારા માલ વ કીમતી સામાન સબ બરબાદ હો જાતા હૈ. દોનોં સૂરતોં સે પતા ચલા કે બાથરૂમ મેં રખા હુવા સાબુન વ શેમ્પૂ ઉઠા લેને પર ચોરી કા ઈત્લાક નહીં હોગા. ન ઉર્ફન ન દલાલતન કિસી તરહ સે ચોરી નહીં કહા જા સકતા હૈ. ઈસ લિએ ઈન પર ચોરી કા ગુનાહ ભી નહીં હોગા.

સુવાલ (41) : એક બળી ઉમ્ર કે ચચા મિયાં કો દેખા ગયા કી કિસી તરહ સે મદીને સે મિટ્ટી ઉઠા લાએ હૈ ઔર અબ યેહ કહતે હૈં કે જબ મૈં ઈન્તિકાલ કરૂં તો ઈસ મિટ્ટી કો મેરી કબ્ર મેં રખ દેના, ક્યા ઉન્હોં ને અચ્છા કિયા ? ક્યા સવાબ મિલેગા ? યા ઉન્હોં ને ગુનાહ કિયા ?

અલ જવાબ (41) : જિસ તરહ મરને કે બા'દ કબ્ર મેં મય્યિત કે મુંહ કે સામને કિબ્લા રુખ તાક ખોદ કર ઉસ મેં અહદનામા ઔર શજરા

રખના જાઈઝ હૈ ઔર દુર્રે મુખ્તાર મેં કફન પર અહદનામા કો લિખના જાઈઝ કરાર દેતે હુએ લિખા હૈ કે ઈસ સે મય્યિત કે મગફિરત કી ઉમ્મીદ હૈ. ઈસી તરહ દુર્રે મુખ્તાર વ તાતારખાનિય્યા કે હવાલે સે લિખા હૈ કે એક શખ્સ ને પેશાની પર **બિસ્મિલ્લાહિર્રહમાનિર્રહીમ** લિખને કી વસિય્યત કી થી ઈન્તિકાલ કે બા'દ પેશાની ઔર સીને પર **બિસ્મિલ્લાહ શરીફ** લિખ દી ગઈ ફિર કિસી ને ઉન્હેં ખ્વાબ મેં દેખા ઔર હાલ પૂછા તો કહા કે જબ મૈં કબ્ર મેં રખા ગયા અઝાબ કે ફિરિશ્તે આએ ફિરિશ્તોં ને જબ પેશાની પર **બિસ્મિલ્લાહ શરીફ** લિખી દેખી તો કહા કે તૂ અઝાબ સે બચ ગયા.

મા'લૂમ હુવા કે મઝકૂરા બાલા ચીઝેં મય્યિત કે સાથ જો જાઈઝ હૈં વોહ સિર્ફ ઈસ લિએ કે મરને વાલે કે હક મેં ભલા હો. ઈસી તરહ મદીને કી મિટ્ટી કો કબ્ર મેં રખને કો વસિય્યત કરના મરને કે બા'દ રખના યેહ સબ કુછ મગફિરત કી ઉમ્મીદ હી કે તહ્ત હૈ. ઔર ઈસ મેં કોઈ શુબા નહીં કે મદીને કી મિટ્ટી ખાકે શિફા ઔર મુતબર્રક હૈ મદીને સે થોળી સી મિટ્ટી લાને મેં બતૌરે તબર્રુક કોઈ હરજ નહીં ઔર તબર્રુક સમઝ કર કબ્ર મેં રખને મેં કોઈ કબાહત (હરજ) નહીં.

હઝરતે ઈમામ માલિક رَحۡمَۃُاللّٰہِ تَعَالٰی عَلَیۡہ મદીને કી મિટ્ટી સે ઈસ કદર પ્યાર કરતે થે કે એક લમ્હે કે લિએ શહરે મદીના સે બાહર જાના મુનાસિબ નહીં જાનતે થે બસા અવકાત રફએ હાજત કે લિએ બહાર જાતે થે તો ભાગ કર જલ્દી સે આતે કે કહીં મેરી જાન બાહર હી નિકલ જાએ ઔર મૈં ખાકે મદીના સે દૂર રહૂં. અદબ કા હાલ યેહ થા કે કભી આપ ને શહરે મદીના મેં જૂતા, ચપ્પલ ન પહને ઔર ઈસ્તિનજા પાખાને કે લિએ હમેશા મદીને શરીફ કે બાહર હી જાતે થે. પતા ચલા કે આખિરી વક્ત મેં અગર મદીને મેં મરના નસીબ ન હો તો કમ સે કમ ખાકે મદીના તો કબ્ર

મેં ખાકે શિફા હોગી. મુમ્કિન હૈ ઈસ કી બરકતોં સે અઝાબ મેં તખ્ફીફ (કમી) હો જાએ યા બચ હી જાએ. واللّٰہ تعالیٰ اعلم بالصواب

મુહમ્મદ શમ્સુલ કમર કાદિરી ફૈઝી

ખાદિમે ઈફતા દારુલ ઉલૂમ બિહાર શાહ ફૈઝાબાદ, અયોધ્યા

ઝમીમા

હજ કી ઝરૂરી મા'લૂમાત

કુરઆને પાક મેં અલ્લાહ તઆલા ફરમાતા હૈ :

ولله على الناس حج البيت من الستطاع اليه سبيلا

અલ્લાહ કે લિએ હજ કરના ઉસ શખ્સ પર ફર્ઝ હૈ જો ખાનએ કા'બા તક જાને કી ઈસ્તિતાઅત (તાકત, માલી હૈસિય્યત) રખતા હૈ. દૂસરી જગહ ઈસી કુરઆને પાક મેં હૈ **اتمو الحج والعمرة لله** હજ વ ઉમરહ અલ્લાહ કે લિએ મુકમ્મલ કરો.

સહીહ મુસ્લિમ શરીફ મેં હઝરતે અબૂ હુરૈરા رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہ સે મરવી હૈ રસૂલુલ્લાહ صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ને ખુત્બા પઢા ઔર ફરમાયા કે એ લોગો ! તુમ પર હજ ફર્ઝ કિયા ગયા લિહાઝા હજ કરો. (સહીહ મુસ્લિમ)

તિર્મિઝી શરીફ મેં હઝરતે અબ્દુલ્લાહ બિન મસઊદ رَضِیَ اللّٰہُ تَعَالٰی عَنْہ સે રાવી હુઝૂર صَلَّی اللّٰہُ تَعَالٰی عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ફરમાતે હૈં હજ વ ઉમરહ મોહતાજી ઔર ગુનાહોં કો ઐસે દૂર કરતે હૈં જૈસે ભટ્ટી સે લોહે ઔર ચાંદી ઔર સોને કે મેલ કો દૂર કરતી હૈ ઔર હજ્જે મબરૂર કા સવાબ જન્નત હૈ.

દૂસરી હદીસે પાક મેં હૈ **من حج لم يرفث ولم يفسق رجع كيوم ولدت امه** જિસ ને હજ કિયા ઔર કોઈ ફોહ્શ કામ ન કિયા ઔર ન હી કોઈ ગુનાહ કિયા તો ગોયા કે વોહ લૌટા ઉસ દિન કે મિસ્લ જૈસે ઉસ કી માં ને આજ પૈદા કિયા હૈ. યા'ની જિસ તરહ બચ્ચા જબ પૈદા હોતા હૈ તો બે ગુનાહ હોતા હૈ ઔર ઐસે હી હાજી ગુનાહોં સે ધુલા ધુલાયા વાપસ હોતા હૈ. હજ નામ હૈ એહરામ બાંધ કર નવીં ઝિલ હિજ્જા કો અરફાત મેં ઠહરને ઔર કા'બએ મુઅઝ્ઝમા કે તવાફ કા ઔર ઈસ કે લિએ એક ખાસ વક્ત મુકર્રર હૈ કે ઈસ મેં યેહ અફઆલ (કામ) કિએ જાએં તો હજ હૈ.

હજ સિને 9 હિજરી મેં ફર્ઝ હુવા ઔર બિલાશુબા ઈસ કી ફર્ઝિય્યત કતઈ હૈ ઔર ઈસ કા મુન્કિર (ઈન્કાર કરને વાલા) કાફિર હૈ ઔર યેહ ઉમ્ર ભર મેં સિર્ફ એક બાર બશર્તે ઈસ્તિતાઅત (તાકત, માલી હૈસિય્યત) ફર્ઝ હૈ.

(1) તમત્તોઅ (2) કિરાન (3) ઈફરાદ. ઈન તીનોં કા તફસીલી બયાન કુતુબે ફિક્હિય્યા મેં મૌજૂદ હૈ હમ સિર્ફ બુન્યાદી ઔર ઝરૂરી ચીઝોં કા ઝિક્ર કરેંગે.

હજ કે શરાઇત

હજ વાજિબ હોને કે આઠ શરાઈત હૈં જબ તક વોહ સબ ન પાએં જાએં હજ ફર્ઝ નહીં હોગા. વાઝેહ રહે કે હજ તીન કિસ્મ કા હૈ.

(1) ઈસ્લામ (2) અગર દારુલ હર્બ મેં હો તો યેહ ભી જાનના ઝરૂરી હૈ કે ઈસ્લામ કે બુન્યાદી ઉસૂલોં મેં હજ એક અહમ ફર્ઝ હૈ. (3) બાલિગ હોના (4) આકિલ હોના (5) આઝાદ હોના (6) તન્દુરુસ્ત હોના (7) ઝાદે રાહ યા'ની સફરે ખર્ચ કા માલિક હોના (8) હજ કા વકત હોના. યા'ની હજ કે મહીનોં મેં યેહ તમામ શરાઈત પાએ જાએં.

વુજૂબે અદા (વાજિબ અદા કરને) કે લિએ ચાર શર્તે હૈં

(1) રાસ્તે મેં અમ્ન હોના (2) અગર ઔરત હજ કો જાએ ઔર રાસ્તા મુદ્દતે સફર કા હો તો શૌહર યા મહરમ કા હોના (3) જાને કે ઝમાને મેં ઔરત કિસી ઈદ્દત મેં ન હો (4) કૈદ મેં ન હો.

સિહ્હતે અદા (સહીહ અદાએગી) કે લિએ નવ શર્તે હૈં

(1) ઈસ્લામ (2) એહરામ (3) ઝમાન (4) મકાન (5) તમીઝ (6) અક્લ (7) ફરાઇઝે હજ કા બજા લાના (8) એહરામ કે બા'દ ઔર

વુકૂફ સે પહલે જિમાઅ ન હોના (9) જિસ સાલ એહરામ બાંધા ઉસી સાલ હજ કરના.

હજ ફર્ઝ અદા હોને કી ભી નવ શર્તે હૈં

(1) ઈસ્લામ (2) મરતે વક્ત તક ઈસ્લામ હી પર રહના (3) આકિલ (4) બાલિગ (5) આઝાદ હોના (6) અગર કાદિર (તાકત) હો તો ખુદ અદા કરના (7) નફલ કી નિય્યત કા ન હોના (8) દૂસરે કી તરફ સે હજ કરને કી નિય્યત ન હોના (9) ફાસિદ (બુરા) કામ ન કરના.

હજ કે ફરાઇઝ સાત હૈં

(1) એહરામ (2) વુકૂફે અરફા (3) તવાફે ઝિયારત (4) નિય્યત (5) તરતીબ (6) હર ફર્ઝ કા અપને વક્ત પર હોના (7) મકાન યા'ની વુકૂફે ઝમીને અરફાત મેં હોના સિવાએ બતને ઉરનહ કે વાઝેહ રહે કે મઝકૂરા બાલા મેં વુકૂફે ઉરનહ ઔર તવાફે ઝિયારત યેહ દો ચીઝેં રુકને હજ ભી હૈં. નવીં ઝિલ હિજ્જા કે આફતાબ ઢલને સે દસવીં કી સુબ્હે સાદિક સે પેશ્તર તક કિસી વક્ત અરફાત મેં ઠહરના વુકૂફે અરફા હૈ જો કે રુકન ઔર તવાફે ઝિયારત કા અક્સર હિસ્સા યા'ની કા'બે કા ચાર ફેરે લગાના યેહ રુકન હૈ.

હજ મેં કુલ અઠ્ઠાઈસ ચીઝેં વાજિબ હૈં

(1) મીકાત સે એહરામ બાંધના (2) સફા વ મરવહ કે દરમિયાન દૌળ લગાના. ઈસ કો સઈ કહતે હૈં (3) સઈ કો સફા સે શુરૂઅ કરના (4) અગર ઉઝ્ર (મજબૂરી) ન હો તો પૈદલ સઈ કરના (5) દિન મેં વુકૂફ કિયા તો ઈતની દેર તક વુકૂફ કરે કે આફતાબ ડૂબ જાએ ઔર અગર રાત મેં વુકૂફ કિયા તો ઈસ કે કિસી ખાસ હદ તક વુકૂફ કરના

વાજિબ નહીં મગર વોહ ઈસ વાજિબ કા તારિક (તર્ક, છોળને વાલા) હુવા કે દિન મેં ગુરૂબ તક વુકૂફ કરતા (6) વુકૂફ મેં રાત કા કુછ જુઝ (હિસ્સા) આ જાના (7) અરફાત સે વાપસી મેં ઈમામ કી મુતાબઅત (પૈરવી) કરના યા'ની જબ તક ઈમામ વહાં સે ન નિકલે યેહ ભી ન નિકલે (8) મુઝદલિફા મેં ઠહરના (9) મગરિબ વ ઈશા કી નમાઝ કા વક્ત ઈશા મેં મુઝદલિફા મેં આ કર પઢના (10) તીનોં જમરોં પર દસવીં, ગ્યારહવીં, બારહવીં તીનોં દિન કંકરિયાં મારના યા'ની દસવીં કો સિર્ફ જમરતુલ અક્બા પર ઔર ગ્યારહવીં, બારહવીં કો તીનોં પર રમિયે જિમાર કરના (11) જમરએ અક્બા કી રમી પહલે દિન હલ્ક સે પહલે હોના (12) હર રોઝ કી રમી કા ઉસી દિન હોના (13) સર મુન્ડાના યા બાલ કતરવાના (14) સર મુન્ડાના યા બાલ કતરવાના યેહ કામ અય્યામે કુરબાની મેં હોના (15) ઔર યેહ કામ હરમ શરીફ મેં હી હો અગર્ચે મિના મેં ન હો (16) કિરાન ઔર તમત્તોઅ વાલે હાજી કા કુરબાની કરના (17) ઈસ કુરબાની કા હરમ ઔર અય્યામે નહ્ર મેં હોના (18) તવાફે ઝિયારત જિસ કો તવાફે ઈફાઝા ભી કહતે હૈં ઈસ કા અક્સર હિસ્સા અય્યામે કુરબાની મેં હોના. યેહ અરફાત સે વાપસી કે બા'દ તવાફ હોતા હૈ (19) તવાફ કા હતીમ કે બાહર સે હોના (20) દાહિની તરફ સે તવાફ કરના યા'ની કા'બા શરીફ તવાફ કરને વાલે કી બાઈં જાનિબ હો (21) ઉઝ્ર ન હો તો પાઉં સે ચલ કર તવાફ કરના (22) તવાફ કરને મેં નજાસતે હુક્મિય્યા સે પાક હોના યા'ની જુનુબ કે જિસ પર ગુસ્લ ફર્ઝ હો ઔર બે વુઝૂ ન હોના ઔર અગર જુનુબ ઔર બે વુઝૂ હો કર તવાફ કિયા તો ઈઆદા કરે (23) તવાફ કરતે વક્ત સિત્ર કા છુપા હોના. અગર એક ઉઝ્વ કા ચૌથાઈ હિસ્સા યા ઈસ સે ઝિયાદા ખુલા રહા તો દમ વાજિબ હોગા જૈસે કે નમાઝ મે સિત્ર ખુલને સે નમાઝ ફાસિદ (ટૂટ) જાતી હૈ યહાં

દમ વાજિબ હોગા (24) તવાફ કે બા'દ દો રકઅત નમાઝ પઢના ઔર અગર ન પઢી તો દમ વાજિબ નહીં (25) કંકરિયાં ઔર કુરબાની કરને ઔર સર મુન્ડા ને મેં તરતીબ કા ખયાલ રખના યા'ની પહલે કંકરિયાં ફિર મુકરિન ઔર મુતમત્તેઅ કુરબાની કરે ફિર સર મુન્ડાએ (26) તવાફે સદર યા'ની મીકાત સે બાહર રહને વાલે કે લિએ તવાફે રુખ્સત કરના. મગર હૈઝ વ નિફાસ વાલી ઔરત કે તહારત સે પહલે કાફિલા રવાના હો જાએગા તો ઈસ પર તવાફે રુખ્સત નહીં (27) વુકૂફે અરફા કે બા'દ સર મુન્ડા ને તક જિમાઅ ન હોના (28) એહરામ કે મમ્નૂઆત મસલન મેલા કપળા પહને ઔર મુંહ યા સર છુપાને સે બચના.

હજ કી સુન્નતેં કુલ પન્દરહ હૈં

(1) તવાફે કુદૂમ યા'ની મીકાત સે બાહર આને વાલે હાજી કા સબ સે પહલે ખાનએ કા'બા કા તવાફ કરના ઔર યેહ તવાફ મુફરદ ઔર કારિન કે લિએ સુન્નત હૈ મુતમત્તેઅ કે લિએ નહીં (2) તવાફ કા હજરે અસ્વદ સે શુરૂઅ કરના (3) તવાફે કુદૂમ યા તવાફે ફર્ઝ મેં રમલ કરના (4) સફા વ મરવહ કે દરમિયાન હરી બત્તિયોં કે દરમિયાન દૌળના (5) ઈમામ કા મક્કે મેં સાતવીં ઝિલ હિજ્જા કો ખુત્બા પઢના (6) ઔર અરફાત મેં નવીં ઝિલ હિજ્જા કો ખુત્બા પઢના (7) ઔર મિના મેં ગ્યારહવીં ઝિલ હિજ્જા કો ખુત્બા પઢના (8) આઠવીં કી ફજ્ર કે બા'દ મક્કા સે રવાના હોના કે મિના મેં પાંચ નમાઝેં પઢ લી જાએં (9) નવીં રાત મિના મેં ગુઝારના (10) આફતાબ નિકલને કે બા'દ મિના સે અરફાત કો રવાના હોના (11) વુકૂફે અરફા કે લિએ ગુસ્લ કરના (12) અરફાત સે વાપસી મેં મુઝદલિફા મેં રાત ગુઝારના (13) ઔર આફતાબ નિકલને સે પહલે મુઝદલિફા સે મિના કો ચલા જાના (14) દસ

ઔર ગ્યારહ કે બા'દ જો દોનોં રાતેં હૈં ઉન કો મિના મેં ગુઝારના ઔર અગર તેરહવીં કો ભી મિના મેં રહા તો બારહવીં કે બા'દ કી રાત કો ભી મિના મેં રહે (15) અબ્તહ યા'ની વાદિએ મુહસ્સબ મેં ઉતરના સુન્નત હૈ.

વોહ બાતેં જો એહરામ મેં હરામ હૈં

(1) ઔરત સે સોહબત (2) બોસા (3) મસાસ (4) ગલે લગાના (5) ઉસ કી અન્દામે નહાની (શર્મગાહ) પર નિગાહ જબ કે યેહ ચારોં બાતેં બ શહવત હોં (6) ઔરતોં કે સામને ઈસ કામ કા નામ લેના (7) ફોહ્શ (8) ગુનાહ હમેશા હરામ થે અબ ઔર સખ્ત હરામ હો ગએ (9) કિસી સે દુન્યવી લળાઈ ઝગળા (10) જંગલ કા શિકાર (11) ઉસ કી તરફ શિકાર કરને કો ઈશારા કરના (12) યા કિસી તરહ બતાના (13) બન્દૂક યા બારૂદ યા ઉસ કે ઝબ્હ કરને કો છુરી દેના (14) ઉસ કે અંડે તોળના (15) પર ઉખેળના (16) પાઉં યા બાઝૂ તોળના (17) ઉસ કા દૂધ દોહના (18) ઉસ કા ગોશ્ત (19) અંડે પકાના, ભૂનના (20) બેચના (21) ખરીદના (22) ખાના (23) અપના યા દૂસરે કા નાખુન કતરના યા દૂસરે સે અપના કતરવાના (24) સર સે પાઉં તક કહીં સે કોઈ બાલ કિસી તરહ જુદા કરના (25) મુંહ, યા (26) સર કિસી કપળે વગૈરા સે છુપાના (27) બસ્તા યા કપળે કી બકિચી યા ગઠરી સર પર રખના (28) ઈમામા બાંધના (29) બુર્કઅ (30) દસ્તાને પહનના (31) મોઝે યા જુર્રાબેં વગૈરા જો વસ્ત કદમ કો છુપાએ (જહાં અરબી જૂતે કા તસ્મા હોતા હૈ) પહનના અગર જૂતિયાં ન હોં તો મોઝે કાટ કર પહનેં કે વોહ તસ્મે કી જગહ ન છુપે (32) સિલા કપળા પહનના (33) ખુશ્બૂ બાલોં, યા (34) બદન, યા (35) કપળોં મેં લગાના (36) મિલાગીરી યા કુસુમ, કૈસર ગર્ઝ કિસી

ખુશ્બૂ કે રંગે કપળે પહનના જબ કે અભી ખુશ્બૂ દે રહે હોં (37) ખાલિસ ખુશ્બૂ મુશ્ક, અંબર, ઝા'ફરાના, જાવંત્રી, લોંગ, ઈલાયચી, દારચીની, ઝંજીલ વગૈરા ખાના (38) ઐસી ખુશ્બૂ કા આંચલ મેં બાંધના જિસ મેં ફિલહાલ મહક હો જૈસે મુશ્ક, અંબર, ઝા'ફરાન (39) સર યા દાઢી કો ખત્મી યા કિસી ખુશ્બૂદાર યા ઐસી ચીઝ સે ધોના જિસ સે જૂએં મર જાએં (40) વસ્મા (નીલ કે પત્તે જિન સે ખિઝાબ તય્યાર કિયા જાતા હૈ) યા મેહંદી કા ખિઝાબ લગાના (41) ગુંદ વગૈરા સે બાલ જમાના (42) ઝૈતૂન, યા (43) તિલ કા તેલ અગર્ચે બે ખુશ્બૂ હો બાલોં યા બદન મેં લગાના (44) કિસી કા સર મુન્ડના અગર્ચે ઉસ કા એહરામ ન હો (45) જૂં મારના (46) ફેંકના (57) કિસી કો ઉસ કે મારને કા ઈશારા કરના (48) કપળા ઉસ કે મારને કો ધોના યા (49) ધૂપ મેં ડાલના (50) બાલોં મેં પારહ વગૈરા ઉસ કે મારને કો લગાના ગર્ઝ જૂં કે હલાક પર કિસી તરહ બાઈસ હોના.

એહરામ કે મકરૂહાત

એહરામ મેં યેહ બાતેં મકરૂહ હૈ : (1) બદન કા મેલ છુળાના (2) બાલ યા બદન ખલી યા સાબૂન વગૈરા બે ખુશ્બૂ કી ચીઝ સે ધોના (3) કંઘી કરના (4) ઈસ તરહ ખુજાના કે બાલ ટૂટને યા જૂં કે ગિરને કા અન્દેશા હો (5) અંગર-ખા કુર્તા ચુગા પહનને કી તરહ કન્ધોં પર ડાલના (6) ખુશ્બૂ કી ધૂની દિયા હુવા કપળા કે અભી ખુશ્બૂ દે રહા હો પહનના ઔઢના (7) કસ્દન ખુશ્બૂ સૂંઘના અગર્ચે ખુશ્બૂદાર ફલ યા પત્તા હો જૈસે લીમૂં, નારંગી, પૂદીના, ઈત્રદાન (8) ઈત્ર ફરોશ કી દુકાન પર ઈસ ગરઝ સે બૈઠના કે ખુશ્બૂ સે દિમાગ મુઅત્તર હોગા (9) સર, યા (10) મૂંહ પર પટ્ટી બાંધના (11) ગિલાફે કા'બએ મુઅઝ્ઝમા કે અન્દર ઈસ તરહ દાખિલ હોના કે ગિલાફ શરીફ સર યા મુંહ સે લગે (12) નાક વગૈરા મુંહ

કા કોઈ હિસ્સા કપળે સે છુપાના (13) કોઈ ઐસી ચીઝ ખાના પીના જિસ મેં ખુશ્બૂ પળી હો ઔર ન વોહ પકાઈ ગઈ હો ન બૂ ઝાઈલ હો ગઈ હો (14) બે સિલા કપળા રફૂ કિયા હુવા યા પૈવન્દ લગા હુવા પહનના (15) તકિયે પર મુંહ રખ કર ઔંધા લૈટના (16) મહકતી ખુશ્બૂ હાથ સે છૂના જબ કે હાથ મેં લગ ન જાએ વરના હરામ હૈ (17) બાઝૂ યા ગલે પર તા'વીઝ બાંધના અગર્ચે બે સિલે કપળે મેં લપેટ કર (18) બિલા ઉઝ્ર બદન પર પટ્ટી બાંધના (19) સિંગાર કરના (20) ચાદર ઔઢ કર ઉસ કે આંચલોં મેં ગિર્હ દે લેના જૈસે ગાંતી બાંધતે હૈં ઈસ તરહ યા કિસી ઔર તરહ પર જબ કે સર ખુલા હો વરના હરામ હૈ (21) યૂહીં તેહબન્દ કે દોનોં કિનારોં મેં ગિર્હ દેના (22) તેહબન્દ બાંધ કર કમરબન્દ યા રસ્સી સે કસના.

વોહ બાતેં જો એહરામ મેં જાઇઝ હૈં

(1) અંગર-ખા કુર્તા ચુગા લૈટ કર ઊપર સે ઈસ તરહ ડાલ લેના કે સર ઔર મુંહ ન છુપે (2) ઈન ચીઝોં યા પાજામા કા તેહબન્દ બાંધ લેના (3) ચાદર કે આંચલોં કો તેહબન્દ મેં ઘર સિના (4) હમયાની (રુપયા, પૈસા રખને કી થૈલી) યા (5) પટ્ટી યા (6) હથિયાર બાંધના (7) બે મેલ છુળાએ હમામ (નહાના, ગુસ્લ) કરના (8) પાની મેં ગૌતા (ડુબકી) લગાના (9) કપળે ધોના જબ કે જૂં મારને કી ગરઝ સે ન હો (10) મિસ્વાક કરના (11) કિસી ચીઝ કે સાએ મેં બૈઠના (12) છત્રી લગાના (13) અંગૂઠી પહનના (14) બે ખુશ્બૂ કા સુર્મા લગાના (15) દાઢ ઉખાળના (16) ટૂટે હુએ નાખુન કો જુદા કર દેના (17) દંબલ યા ફુંસી તોળ દેના (18) ખત્ના કરના (19) ફસદ (નસ સે ખૂન નિકાલના) (20) બિગૈર બાલ મૂંડે પછને કરાના (21) આંખ મેં જો બાલ નિકલે ઉસે

જુદા કરના (22) સર યા બદન ઈસ તરહ આહિસ્તા ખુજાના કે બાલ ન ટૂટે (23) એહરામ સે પહલે જો ખુશ્બૂ લગાઈ ઉસ કા લગા રહના (24) પાલતૂ જાનવર ઊંટ, ગાએ, બકરી, મુર્ગી વગૈરા ઝબ્હ કરના (25) પકાના (26) ખાના (27) ઉસ કા દૂધ દોહના (28) ઉસ કે અંડે તોળના ભૂનના ખાના (29) જિસ જાનવર કો ગૈર મોહરિમ ને શિકાર કિયા ઔર કિસી મોહરિમ ને ઉસ કે શિકાર યા ઝબ્હ મેં કિસી તરહ કી મદદ ન કી હો ઉસ કા ખાના બશર્ત યેહ કે વોહ જાનવર ન હરમ કા હો ન હરમ મેં ઝબ્હ કિયા ગયા હો (30) ખાને કે લિએ મછલી કા શિકાર કરના (31) દવા કે લિએ કિસી દરિયાઈ જાનવર કા મારના, દવા યા ગિઝા કે લિએ ન હો નિરી તફરીહ કે લિએ હો જિસ તરહ લોગોં મેં રાઈજ હૈ તો શિકાર દરિયા કા હો યા જંગલ કા ખુદ હી હરામ હૈ ઔર એહરામ મેં સખ્ત તર હરામ (32) બૈરૂને હરમ કી ઘાસ ઉખાળના, યા (33) દરખ્ત કાટના (34) ચીલ (35) કવ્વા (36) ગિરગિટ (38) છિપકલી (39) સાંપ (40) બિચ્છૂ (41) ખટમલ (42) મચ્છર (43) પિસ્સૂ (44) મખ્ખી વગૈરા ખબીસ વ મૂઝી જાનવરોં કા મારના અગર્ચે હરમ મેં હો (45) મુંહ ઔર સર કે સિવા કિસી ઔર જગહ ઝખ્મ પર પટ્ટી બાંધના (46) સર યા (47) ગાલ કે નીચે તક્યા રખના (48) સર યા (49) નાક પર અપના યા દૂસરે કા હાથ રખના (50) કાન કપળે સે છુપાના (51) ઠોળી સે નીચે દાઢી પર કપળા આના (52) સર પર સીની યા બોરી ઉઠાના (53) જિસ ખાને કે પકને મેં મુશ્ક વગૈરા પળે હોં અગર્ચે ખુશ્બૂ દેં યા (54) બે પકાએ જિસ મેં ખુશ્બૂ ડાલી ઔર વોહ બૂ નહીં દેતી ઉસ કા ખાના પીના (55) ઘી યા ચર્બી યા કળવા તેલ યા નારિયલ યા બાદામ, કદૂ કા તેલ કે બસાયા ન હો બાલોં યા બદન મેં લગાના (56) ખુશ્બૂ કે રંગે કપળે પહનના જબ કે

ઈન કી ખુશ્બૂ જાતી રહી હો મગર કુસુમ, કેસર કા રંગ મર્દ કો વૈસે હી હરામ હૈ (57) દીન કે લિએ ઝગળના બલ્કે હસ્બે હાજત ફર્ઝ વ વાજિબ હૈ (58) જૂતા પહનના જો પાઉં કે ઉસ જોળ કો ન છુપાએ (59) બે સિલે કપળે મેં લપેટ કર તા'વીઝ ગલે મેં ડાલના (60) આઈના દેખના (61) ઐસી ખુશ્બૂ કા છૂના જિસ મેં ફિલહાલ મહક નહીં જૈસે અગર, લૂબાન, સંદલ યા (62) ઈસ કા આંચલ મેં બાંધના (63) નિકાહ કરના.

મીકાત કા બયાન

મીકાત ઉસ જગહ કો કહતે હૈં કે મક્કએ મુઅઝ્ઝમા કે જાને વાલે કો બિગૈર એહરામ વહાં સે આગે જાના જાઈઝ નહીં અગર્ચે તિજારત વગૈરા કિસી ઔર ગરઝ સે જાતા હો.

મીકાત પાંચ હૈં

(1) **ઝુલ હુલૈફા :** યેહ મદીનએ તય્યિબા કી મીકાત હૈ. ઉસ ઝમાને મેં ઈસ જગહ કા નામ અબ્યારે અલી હૈ. હિન્દૂસ્તાની યા ઔર મુલ્ક વાલે હજ સે પહલે અગર મદીનએ તય્યિબા કો જાએં ઔર વહાં સે ફિર મક્કએ મુઅઝ્ઝમા કો આએ તો વોહ ભી ઝુલ હુલૈફા સે એહરામ બાંધેં.

(2) **ઝાતે ઈર્ક :** યેહ ઈરાક વાલોં કી મીકાત હૈ.

(3) **જુહફા :** યેહ શામિયોં કી મીકાત હૈ મગર જુહફા અબ બિલ્કુલ મા'દૂમ (ખત્મ હોના, નાપૈદ) સા હો ગયા હૈ વહાં આબાદી ન રહી, સિર્ફ બા'ઝ નિશાન પાએ જાતે હૈં ઉસ કે જાનને વાલે અબ કમ હોંગે, લિહાઝા અહલે શામ રાબેઅ સે એહરામ બાંધતે હૈં કે જુહફા રાબિગ કે કરીબ હૈ.

(4) **કર્ન :** યેહ નજદ વાલોં કી મીકાત હૈ, યેહ જગહ તાઈફ કે કરીબ હૈ.

(5) **યલમલમ :** અહલે યમન કે લિએ. યેહી હિન્દૂસ્તાનિયોં કી ભી મીકાત હૈ.

હજ્જે તમત્તોઅ કે શરાઇત

તમત્તોઅ કી દસ શર્તે હૈં : (1) હજ કે મહીને મેં પૂરા તવાફ કરના યા અક્સર હિસ્સા યા'ની ચાર ફેરે (2) ઉમરહ કા એહરામ હજ કે એહરામ સે મુકદ્દમ હોના (3) હજ કે એહરામ સે પહલે ઉમરહ કા પૂરા તવાફ યા અક્સર હિસ્સા કર લિયા હો (4) ઉમરહ ફાસિદ ન કિયા હો (5) હજ ફાસિદ ન કિયા હો (6) ઈલમામ સહીહ ન કિયા હો. ઈલમામ કે યેહ મા'ના હૈં કે ઉમરહ કે બા'દ એહરામ ખોલ કર અપને વતન કો વાપસ જાએ ઔર વતન સે મુરાદ વોહ જગહ હૈ જહાં વોહ રહતા હૈ પૈદાઈશ કા મકામ અગર્ચે દૂસરી જગહ હો, લિહાઝા અગર ઉમરહ કરને કે બા'દ વતન ગયા ફિર વાપસ આ કર હજ કિયા તો તમત્તોઅ ન હુવા ઔર અગર ઉમરહ કરને સે પેશતર કિયા યા ઉમરહ કર કે બિગૈર હલ્ક કિએ યા'ની એહરામ હી મેં વતન ગયા ફિર વાપસ આ કર ઉસી સાલ હજ કિયા તો તમત્તોઅ હૈ. યૂહીં અગર ઉમરહ કર કે એહરામ ખોલ દિયા ફિર હજ કા એહરામ બાંધ કર વતન ગયા તો યેહ ભી ઈલમામ સહીહ નહીં, લિહાઝા અગર વાપસ આ કર હજ કરેગા તો તમત્તોઅ હોગા. (7) હજ વ ઉમરહ દોનોં એક હી સાલ મેં હોં (8) મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં હમેશા કે લિએ ઠહરને કા ઈરાદા ન હો, લિહાઝા અગર ઉમરહ કે બા'દ પક્કા ઈરાદા કર લિયા કે યહીં રહેગા તો તમત્તોઅ નહીં ઔર વોહ એક મહીને કા હો તો હૈ (9) મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં હજ કા મહીના આ જાએ તો બે એહરામ કે ન હો, ન ઐસા હો કે એહરામ હૈ મગર ચાર ફેરે તવાફ

કે ઈસ મહીને સે પહલે કર ચુકા હૈ હાં અગર મીકાત સે બાહર વાપસ જાએ ફિર ઉમરહ કા એહરામ બાંધ કર આએ તો તમત્તોઅ હુવા (10) મીકાત સે બાહર કા રહને વાલા હો મક્કા કા રહને વાલા તમત્તોઅ નહીં કર સકતા. તમત્તોઅ કી દો સૂરતેં હૈં એક યેહ કે અપને સાથ કુરબાની કા જાનવર લાયા, દૂસરી યેહ કે ન લાએ. જો જાનવર ન લાયા વોહ મીકાત સે ઉમરહ કા એહરામ બાંધે, મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં આ કર તવાફ વ સઈ કરે ઔર સર મુન્ડાએ અબ ઉમરહ સે ફારિગ હો ગયા ઔર તવાફ શુરૂઅ કરતે હી યા'ની સંગે અસ્વદ કો બોસા દેતે વક્ત લબ્બૈક ખત્મ કર દે અબ મક્કા મેં બિગૈર એહરામ રહે. આઠવીં ઝિલ હિજ્જા કો મસ્જિદુલ હરામ શરીફ સે હજ કા એહરામ બાંધે ઔર હજ કે તમામ અફઆલ બજા લાએ મગર ઈસ કે લિએ તવાફે કુદૂમ નહીં ઔર તવાફે ઝિયારત મેં યા હજ કા એહરામ બાંધને કે બા'દ કિસી તવાફે નફ્લ મેં રમલ કરે ઔર ઈસ કે બા'દ સઈ કરે ઔર અગર હજ કા એહરામ બાંધને કે બા'દ તવાફે કુદૂમ કર લિયા હૈ (અગર્ચે ઈસ કે લિએ યેહ તવાફ મસ્નૂન ન થા) ઔર ઈસ કે બા'દ સઈ કર લી હૈ તો અબ તવાફે ઝિયારત મેં રમલ નહીં, ખ્વાહ તવાફે કુદૂમ મેં રમલ કિયા હો યા નહીં ઔર તવાફે ઝિયારત કે બા'દ અબ સઈ ભી નહીં, ઉમરહ સે ફારિગ હો કર હલ્ક ભી ઝરૂરી નહીં. ઈસે યેહ ભી ઈખ્તિયાર હૈ કે સર ન મુન્ડાએ બ દસ્તૂર મોહરિમ રહે.

યૂહીં મક્કએ મુઅઝ્ઝમા હી મેં રહના ઈસે ઝરૂરી નહીં, ચાહે વહાં રહે યા વતન કે સિવા કહીં ઔર મગર જહાં રહે વહાં વાલે જહાં સે એહરામ બાંધતે હૈં યેહ ભી વહીં સે એહરામ બાંધે ઔર મીકાત સે ભી બાહર હો ગયા તો મીકાત સે બાંધે. યેહ ઈસ સૂરત મેં હૈ, જબ કે કિસી ઔર ગરઝ સે હરમ યા મીકાત સે બાહર જાના હો ઔર અગર એહરામ બાંધને કે લિએ હરમ સે બાહર ગયા તો ઈસ પર દમ વાજિબ હૈ મગર

જબ કે વુકૂફ સે પહલે મક્કા મેં આ ગયા તો સાકિત હો ગયા ઔર મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં રહા તો હરમ મેં એહરામ બાંધે ઔર બેહતર યેહ હૈ કે મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં હો ઔર ઈસ સે બેહતર યેહ કે મસ્જિદે હરામ મેં હો ઔર સબ સે બેહતર યેહ કે હતીમ શરીફ મેં હો. યૂહીં આઠવીં કો એહરામ બાંધના ઝરૂરી નહીં, નવીં કો ભી હો સકતા હૈ ઔર આઠવીં સે પહલે ભી બલ્કે યેહ અફઝલ હૈ. તમત્તોઅ કરને વાલે પર વાજિબ હૈ કે દસવીં તારીખ કો શુક્રાને મેં કુરબાની કરે, ઈસ કે બા'દ સર મુન્ડાએ. અગર કુરબાની કી ઈસ્તિતાઅત (તાકત) ન હો તો ઈસી તરહ રોઝે રખે જો કિરાન વાલે કે લિએ હૈં.

મુતમત્તેઅ ઉમરહ કરને કે બા'દ અય્યામે ઇકામત મેં ક્યા કરેં

(1) અબ યેહ સબ હુજ્જાજ (કારિન, મુતમત્તેઅ, મુફરદ કોઈ હો) કે મિના કે જાને કે લિએ મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં આઠવીં તારીખ કા ઈન્તિઝાર કર રહે હૈં અય્યામે ઈકામત મેં જિસ કદર હો સકે નિરા તવાફ બિગૈર ઈઝતિબાઅ વ રમલ વ સઈ કરતે રહેં કે બાહર વાલોં કે લિએ યેહ સબ સે બેહતર ઈબાદત હૈ ઔર હર સાત ફેરોં પર મકામે ઈબ્રાહીમ عَلَيْهِ السَّلَام મેં દો રકઅત નમાઝ પઢેં. હો સકે તો મઝીદ ઉમરે કરતે રહેં. સાત ઝિલ હિજ્જા તક. (દુર્રે મુખ્તાર)

(2) ઝિયાદા એહતિયાત યેહ હૈ કે ઔરતોં કો તવાફ કે લિએ શબ કે દસ ગ્યારહ બજે જબ હુજૂમ કમ હો તો લે જાએં. યૂહીં સફા વ મરવહ કે દરમિયાન સઈ કે લિએ ભી.

(3) ઔરતેં નમાઝ ફરોદગાહ હી મેં પઢેં. નમાઝોં કે લિએ જો દોનોં મસ્જિદે કરીમ મેં હાઝિરી હોતી હૈં જહાલત હૈ કે મક્સૂદ સવાબ હૈ

ઔર ખુદ હુઝૂરે અન્વર صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم ને ફરમાયા કે "ઔરત કો મેરી મસ્જિદ મેં નમાઝ પઢને સે ઝિયાદા સવાબ ઘર મેં પઢના હૈ" હાં ઔરતેં મક્કએ મુઅઝ્ઝમા મેં રોઝાના એક બાર રાત મેં તવાફ કર લિયા કરેં ઔર મદીનએ તય્યિબા મેં સુબ્હો શામ સલાતો સલામ કે લિએ હાઝિર હોતી રહેં.

(4) અબ યા મીના સે વાપસી કે બા'દ જબ કભી રાત વ દિન મેં જિતની બાર કા'બએ મુઅઝ્ઝમા પર નઝર પળે **لاالہ الااللّٰہ واللّٰہ اکبر** તીન બાર કહેં ઔર નબી صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلَيْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّم પર દુરૂદ ભેજેં ઔર દુઆ કરેં કે વક્તે કુબૂલ હૈ.

તવાફ મેં યેહ બાતેં હરામ હૈં

તવાફ મેં અગર્ચે નફ્લ હો ઈસ મેં યેહ બાતેં હરામ હૈં : (1) બે વુઝૂ તવાફ કરના (2) કોઈ ઉઝ્વ સિત્ર મેં દાખિલ હૈ ઉસ કા ચહારુમ (ચૌથાઈ હિસ્સા) ખુલા હોના મસલન રાન યા આઝાદ ઔરત કા કાન યા કલાઈ (3) બે મજબૂરી સુવારી પર યા કિસી કી ગોદ મેં યા કન્ધોં પર તવાફ કરના (4) બિલા ઉઝ્ર બૈઠ કર સરકના યા ઘુટનોં પર ચલના (5) કા'બા કો દાહિને હાથ પર લે કર ઉલ્ટા તવાફ કરના (6) તવાફ મેં હતીમ કે અન્દર હો કર ગુઝરના (7) સાત ફેરોં સે કમ કરના.

તવાફ મેં 15 બાતેં મકરૂહ હૈં

યેહ બાતેં તવાફ મેં મકરૂહ હૈં : (1) ફુઝૂલ બાત કરના (2) બેચના (3) ખરીદના (4) હમ્દો ના'ત વ મન્કબત કે સિવા કોઈ શે'ર પઢના (5) ઝિક્ર યા દુઆ યા તિલાવત યા કોઈ કલામ બુલન્દ આવાઝ સે કરના (6) નાપાક કપળે મેં તવાફ કરના (7) રમલ યા (8) ઈજતિબાઅ

યા (9) બોસએ સંગે અસ્વદ જહાં જહાં ઈન કા હુક્મ હૈ તર્ક કરના (10) તવાફ કે ફેરોં મેં ઝિયાદા ફસ્લ દેના યા'ની કુછ ફેરે કર લિએ ફિર દેર તક ઠહર ગએ યા ઔર કિસી કામ મેં લગ ગએ બાકી ફેરે બા'દ કો કિએ મગર વુઝૂ જાતા રહા તો કર આએ યા જમાઅત કાઈમ હુઈ ઔર ઈસ ને અભી નમાઝ ન પઢી તો શરીક હો જાએ બલ્કે જનાઝે કી નમાઝ મેં ભી તવાફ છોળ કર મિલ સકતા હૈ બાકી જહાં સે છોળા થા આ કર પૂરા કર લે. યૂહીં પેશાબ પાખાના કી ઝરૂરત હો તો ચલા જાએ વુઝૂ કર કે બાકી પૂરા કરે (11) એક તવાફ કે બા'દ જબ તક ઉસ કી રકઅતેં ન પઢ લે દૂસરા તવાફ શુરૂઅ કર દેના મગર જબ કે કરાહતે નમાઝ કા વકત હો જૈસે સુબ્હે સાદિક સે બુલન્દિએ આફતાબ તક યા નમાઝે અસ્ર પઢને કે બા'દ સે ગુરૂબે આફતાબ તક કે ઈસ મેં મુતઅદ્દદ તવાફ બે ફસ્લ નમાઝ જાઈઝ હૈં વક્તે કરાહત નિકલ જાએ તો હર તવાફ કે લિએ દો રક્અત અદા કરે ઔર અગર ભૂલ કર એક તવાફ કે બા'દ બિગૈર નમાઝ પઢે દૂસરા તવાફ શુરૂઅ કર દિયા તો અગર અભી એક ફેરા પૂરા ન કિયા હો તો છોળ કર નમાઝ પઢે ઔર પૂરા ફેરા કર લિયા હૈ તો ઉસ તવાફ કો પૂરા કર કે નમાઝ પઢે. (12) ખુત્બએ ઈમામ કે વક્ત તવાફ કરના (13) જમાઅતે ફર્ઝ કે વક્ત તવાફ કરના હાં અગર ખુદ પહલી જમાઅત મેં પઢ ચુકા હૈ તો બાકી જમાઅતોં કે વક્ત તવાફ કરને મેં હરજ નહીં ઔર નમાઝિયોં કે સામને સે ગુઝર ભી સકતા હૈ કે તવાફ ભી નમાઝ હી કી મિસ્લ હૈ (14) તવાફ મેં કુછ ખાના (15) પેશાબ પાખાના યા રીહ (હવા, ગેસ) કે તકાઝે મેં તવાફ કરના.

વોહ બાતેં જો તવાફ વ સઈ દોનોં મેં જાઈઝ હૈં

યેહ બાતેં તવાફ વ સઈ દોનોં મેં મુબાહ હૈં : (1) સલામ કરના (2) જવાબ દેના (3) હાજત કે લિએ કલામ કરના (4) ફતવા પૂછના

(5) ફતવા દેના (6) પાની પીના (7) હમ્દો ના'ત વ મન્કબત કે અશ્આર આહિસ્તા આહિસ્તા પઢના ઔર સઈ મેં ખાના ભી ખા સકતા હૈ.

સઈ મેં યેહ બાતેં મકરૂહ હૈં

સઈ મેં યેહ બાતેં મકરૂહ હૈં : (1) બે હાજત ઈસ કે ફેરોં મેં ઝિયાદા ફાસિલા દેના મગર જમાઅત કાઈમ હો તો ચલા જાએ. યૂહીં શિર્કતે જનાઝા યા કઝાએ હાજત યા તજદીદે વુઝૂ કો જાના અગર્ચે સઈ મેં વુઝૂ ઝરૂરી નહીં (2) ખરીદો ફરોખ્ત (3) ફુઝૂલ કલામ (4) સફા યા મરવહ પર ન ચઢના (5) મર્દ કા મિના મેં બિલા ઉઝ્ર (મજબૂરી કે બિગૈર) ન દૌળના (6) તવાફ કે બા'દ બહુત તાખીર કર કે સઈ કરના (7) સિત્રે ઔરત ન હોના (8) પરેશાન નઝરી યા'ની ઈધર ઉધર ફુઝૂલ દેખના સઈ મેં ભી મકરૂહ હૈ ઔર તવાફ મેં ઔર ઝિયાદા મકરૂહ (9) મર્દ કા મસઆ મેં બિલા ઉઝ્ર ન દૌળના.

તવાફ વ સઈ કે મસાઇલ મેં મર્દ વ ઔરત કા ફર્ક

તવાફ વ સઈ કે સબ મસાઇલ મેં ઔરતેં ભી શરીક હૈં મગર (1) ઈઝતિબાઅ (2) રમલ (3) મિના મેં દૌળના યેહ તીનોં બાતેં ઔરતોં કે લિએ નહીં (4) મુઝાહમત (રુકાવટ, મુમાનઅત) કે સાથ બોસએ સંગે અસ્વદ (5) રુકને યમાની કો છૂના યા (6) કા'બા સે કરીબ હોના યા (7) ઝમઝમ કે અન્દર નઝર કરના યા (8) ખુદ પાની ભરને કી કોશિશ કરના, યેહ બાતેં અગર યૂં હો સકેં કે ના મહરમ સે બદન ન છૂએ તો ખૈર વરના અલગ થલક રહના ઈન કે લિએ સબ સે બહતર હૈ.

રમી મેં બારહ ચીઝેં મકરૂહ હૈં

રમી મેં યેહ ચીઝેં મકરૂહ હૈં : (1) દસવીં કી રમી ગુરૂબે આફતાબ કે બા'દ કરના (2) તેરહવીં કી રમી દોપહર સે પહલે કરના (3) રમી મેં બળા પથ્થર મારના (4) બળે પથ્થર કો તોળ કર કંકરિયાં બનાના (5) મસ્જિદ કી કંકરિયાં મારના (6) જમરહ કે નીચે જો કંકરિયાં પળી હૈં ઉઠા કર મારના કે યેહ મર્દૂદ કંકરિયાં હૈં, જો કબૂલ હોતી હૈં ઉઠા લી જાતી હૈં કે કિયામત કે દિન નેકિયોં કે પલ્લે મેં રખી જાએંગી વરના જમરોં કે ગિર્દ પહાળ હો જાતે હૈં (7) નાપાક કંકરિયાં મારના (8) સાત સે ઝિયાદા મારના (9) રમી કે લિએ જો જહત (જગહ, સિમ્ત) મઝકૂર હુઈ ઉસ કે ખિલાફ કરના (10) જમરહ સે પાંચ હાથ સે કમ ફાસિલે પર ખળા હોના ઝિયાદા કા મુઝાયકા (ખરાબી, નુક્સાન) નહીં (11) જમરોં મેં ખિલાફે તરતીબ કરના (12) મારને કે બદલે કંકરી જમરેહ કે પાસ ડાલ દેના.

અરફાત મેં ઝોહર વ અસ્ર કી નમાઝ

દોપહર ઢલતે હી બલ્કે ઈસ સે પહલે કે ઈમામ કે કરીબ જગહ મિલે મસ્જિદે નમરહ જાઓ સુન્નતેં પઢ કર ખુત્બા સુન કે ઈમામ કે સાથ ઝોહર પઢો ઈસ કે બા'દ બે તવક્કુફ (બિગૈર રુકે) અસ્ર કી તક્બીર હોગી મઅ જમાઅત સે અસ્ર પઢોં બીચ મેં સલામ વ કલામ તો ક્યા મા'ના સુન્નતેં ભી ન પઢોં ઔર બા'દે અસ્ર ભી નફલ નહીં યેહ ઝોહર વ અસ્ર મિલા કર પઢના ભી જાઈઝ હૈ કે નમાઝ યા તો સુલ્તાન પઢાએ યા વોહ જો હજ મેં ઈસ કા નાઈબ હો કર આતા હૈ જિસ ને ઝોહર અકેલે યા અપની ખાસ જમાઅત સે પઢી ઉસે વક્ત સે પહલે અસ્ર પઢના જાઈઝ

નહીં ઔર જિસ હિક્મત કે લિએ શરઅ ને યહાં ઝોહર કે સાથ અસ્ર મિલાને કા હુક્મ ફરમાયા હૈ યા'ની ગુરૂબે આફતાબ તક દુઆ કે લિએ વક્ત ખાલી મિલના વોહ જાતી રહેગી.

અરફા કા વુકૂફ

ખયાલ કરો જબ શરઅ કો યેહ વક્ત દુઆ કે લિએ ફારિગ કરને કા ઈસ કદર એહતિમામ હૈ કે અસ્ર કો ઝોહર કે સાથ મિલા કર પઢને કા હુક્મ દિયા તો ઈસ વક્ત ઔર કામ મેં મશ્ગૂલી કિસ કદર બેહૂદા હૈ. બા'ઝ અહમકોં કો દેખા હૈ કે ઈમામ તો નમાઝ મેં હૈ યા નમાઝ પઢ કર મૌકુફ કો કિયા ઔર વોહ ખાને, પીને, હુક્કે, ચાએ ઉળાને મેં હૈં. ખબરદાર ઐસા ન કરો, ઈમામ કે સાથ નમાઝ પઢતે હી ફૌરન મૌકુફ (યા'ની વોહ જગહ કે નમાઝ કે બા'દ સે ગુરૂબે આફતાબ તક વહાં ખળે હો કર ઝિક્રો દુઆ કા હુક્મ હૈ ઉસ જગહ કો) રવાના હો જાઓ ઔર મુમ્કિન હો તો ઊંટ પર કે સુન્નત ભી હૈ ઔર હુજૂમ (ભીડ, ઝિયાદા પબ્લીક) મેં દબને કુચલને સે મુહાફઝત (હિફાઝત) ભી.

બા'ઝ મતૂફ ઈસ મજમઅ મેં જાને સે મન્અ કરતે ઔર તરહ તરહ ડરાતે હૈં ઈન કી ન સુનો કે વોહ ખાસ નુઝૂલે રહમતે આમ કી જગહ હૈ હાં ઔરતેં ઔર કમઝોર મર્દ યહીં સે ખળે હુએ દુઆ મેં શામિલ હોં કે બતને અરફા કે સિવા યેહ સારા મૈદાન મૌકુફ હૈ ઔર યેહ લોગ ભી યહી તસવ્વુર કરેં કે હમ ઈસ મજમઅ મેં હાઝિર હૈં અપની ઢેઢ ઈંટ કી અલગ ન સમઝેં. ઈસ મજમઅ મેં યકીનન બ કસરત ઔલિયા બલ્કે ઈલ્યાસ વ ખિઝર علیہما السلام દો નબી ભી મૌજૂદ હૈં યેહ તસવ્વુર કરેં કે અન્વારો બરકાત જો મજમઅ મેં ઈન પર ઉતર રહે હૈં ઉન કા સદકા હમ ભિકારિયોં

કો ભી પહુંચા હૈ. યૂં અલગ હો કર ભી શામિલ રહેંગે ઔર જિસ સે હો સકે તો વહાં કી હાઝિરી છોળને કી ચીઝ નહીં. અફઝલ યેહ હૈ કે ઈમામ સે નઝદીક જબલે રહમત કે કરીબ જહાં સિયાહ (કાલે) પથ્થર કા ફર્શ હૈ, વોહ બ કિબ્લા ઈમામ કે પીછે ખળા હો જબ કે ઈન ફઝાઈલ કે હુસૂલ મેં વક્ત યા કિસી કો અઝિય્યત (તકલીફ) ન હો વરના જહાં ઔર જિસ તરહ હો સકે વુકૂફ કરે ઈમામ કી દાહિની જાનિબ ઔર બાએં બાઝૂ સે અફઝલ હૈ યેહ વુકૂફ હી હજ કી જાન ઔર ઈસ કા બળા રુકન હૈ, વુકૂફ કે લિએ ખળા રહના અફઝલ હૈ શર્ત યા વાજિબ નહીં, બૈઠા રહા જબ ભી વુકૂફ હો ગયા વુકૂફ મેં નિય્યત ઔર રૂ બ કિબ્લા હોના અફઝલ હૈ.

નોટ : બતને ઉરના અરફાત મેં હરમ કે નાલોં મેં સે એક નાલા હૈ મસ્જિદે નમરહ કે પચ્છિમ કી તરફ યા'ની કા'બે કી તરફ હૈ વહાં વુકૂફ જાઈઝ નહીં.

વુકૂફ કી સુન્નતેં

વુકૂફ મેં યેહ ઉમૂર સુન્નત હૈં : (1) ગુસ્લ (2) દોનોં ખુત્બોં કી હાઝિરી (3) દોનોં નમાઝેં મિલા કર પઢના (4) બે રોઝા હોના (5) બા વુઝૂ હોના (6) નમાઝોં કે બા'દ ફૌરન વુકૂફ કરના.

વુકૂફ કે મકરૂહાત

યહાં યેહ બાતેં મકરૂહ હૈં : (1) ગુરૂબે આફતાબ સે પહલે વુકૂફ છોળ કર રવાનગી જબ કે ગુરૂબ તક હુદૂદે અરફાત સે બાહર ન હો જાએ વરના હરામ હૈ. (2) નમાઝે અસ્ર વ ઝોહર મિલાને કે બા'દ મૌકુફ કો જાને મેં દેર (3) ઉસ વક્ત સે ગુરૂબ તક ખાને પીને યા (4) તવજ્જોહ ખુદા કે સિવા કિસી કામ મેં મશ્ગૂલ હોના (5) કોઈ દુન્યવી બાત કરના

(6) ગુરૂબ પર યકીન હો જાને કે બા'દ રવાનગી મેં દેર કરના (7) મગરિબ યા ઈશા અરફાત મેં પઢના.

તમ્બીહ : મૌકુફ મેં છત્રી લગાને યા કિસી તરહ સાયા ચાહને સે હત્તલ મક્દૂર બચો હાં જો મજબૂર હૈ વોહ મા'ઝૂર હૈ.

તમ્બીહ ઝરૂરી અશદ ઝરૂરી

બદ નિગાહી હમેશા હરામ હૈ ન કે એહરામ મેં ન કે મૌકુફ યા મસ્જિદુલ હરામ મેં ન કે કા'બએ મુઅઝ્ઝમા કે સામને ન કે તવાફે બૈતુલ હરામ મેં, યેહ તુમ્હારે બહુત ઈમ્તિકાન કા મૌકઅ હૈ ઔરતોં કો હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે યહાં મુંહ ન છુપાઓ ઔર તુમ્હેં હુક્મ દિયા ગયા હૈ કે ઈન કી તરફ નિગાહ ન કરો યકીન જાનો કે યેહ બળે ગૈરત વાલે બાદશાહ કી બાન્દિયાં હૈં ઔર ઉસ વક્ત તુમ ઔર વોહ ખાસ દરબાર મેં હાઝિર હો. બિલા તશ્બીહ શેર કા બચ્ચા ઉસ કી બગલ મેં હો ઉસ વક્ત કૌન ઉસ કી તરફ નિગાહ ઉઠા સકતા હૈ તો અલ્લાહ પાક વાહિદે કહ્હાર કી કનીઝેં કે ઉસ કે ખાસ દરબાર મેં હાઝિર હૈં ઉન પર બદ નિગાહી કિસ કદર સખ્ત હોગી. (**ولله المثل الاعلى**) હાં હાં હોશિયાર ! ઈમાન બચાએ હુએ કલ્બો નિગાહ સંભાલે હુએ હરમ વોહ જગહ હૈ જહાં ગુનાહ કે ઈરાદે પર પકળા જાતા ઔર એક ગુનાહ લાખ ગુનાહ કે બરાબર ઠહરતા હૈ, ઈલાહી ખૈર કી તૌફીક દે. આમીન

હજ્જે બદલ

ઈબાદત કી તીન કિસ્મેં હૈં : (1) બદની (2) માલી (3) મુરક્કબ.

ઈબાદતે બદની મેં નિયાબત નહીં હો સકતી યા'ની એક કી તરફ સે દૂસરા નહીં કર સકતા જૈસે નમાઝ, રોઝા.

માલી મેં નિયાબત બહર હાલ જારી હો સકતી હૈ જૈસે ઝકાત વ સદકા.

મુરક્કબ મેં અગર આજિઝ હો તો દૂસરોં કી તરફ સે કર સકતા હૈ વરના નહીં જૈસે હજ. રહા સવાબ પહુંચાના કે જો કુછ ઈબાદત કી ઉસ કા સવાબ ફુલાં કો પહુંચે ઈસ મેં કિસી ઈબાદત કી તફસીલ નહીં હર ઈબાદત કા સવાબ દૂસરે કો પહુંચા સકતા હૈ. નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, સદકા, હજ, તિલાવતે કુરઆન, ઝિક્ર, ઝિયારતે કુબૂર, ફર્ઝ વ નફલ સબ કા સવાબ ઝિન્દા યા મુર્દા કો પહુંચા સકતા હૈ ઔર યેહ ન સમઝા જાએ કે ફર્ઝ કા પહુંચા દિયા તો અપને પાસ ક્યા રહ ગયા કે સવાબ પહુંચાને સે અપને પાસ સે કુછ ન કિયા, લિહાઝા ફર્ઝ કા સવાબ પહુંચાને સે ફિર વોહ ફર્ઝ ઔદ ન કરેગા કે યેહ તો અદા કર ચુકા ઈસ કે ઝિમ્મે સે સાકિત હો ચુકા વરના સવાબ કિસ શૈ (ચીઝ) કા પહુંચાના હૈ.

(દુર્રે મુખ્તાર, રદ્દુલ મુખ્તાર, આલમગીરી)

ઈસ સે બ ખૂબી મા'લૂમ હો ગયા કે ફાતિહા મુરવ્વજા જાઈઝ હૈ કે વોહ ઈસાલે સવાબ હૈ ઔર ઈસાલે સવાબ જાઈઝ બલ્કે મહમૂદ, અલબત્તા કિસી મુઆવઝે પર ઈસાલ કરના મસલન બા'ઝ લોગ કુછ લે કર કુરઆને મજીદ કા સવાબ પહુંચાતે હૈં યેહ નાજાઈઝ હૈ કે પહલે જો પઢ ચુકા હૈ ઉસ કા મુઆવઝા લિયા, તો યેહ બૈઅ હુઈ ઔર બૈઅ કત્અન બાતિલ વ હરામ ઔર અગર અબ જો પઢેગા ઉસ કા સવાબ પહુંચાએગા તો યેહ ઈજારા હુવા ઔર તાઅત પર ઈજારા બાતિલ હો.

હજ્જે બદલ કે શરાઇત

હજ્જે બદલ કે લિએ ચન્દ શર્તેં હૈં : (1) જો હજ્જે બદલ કરાતા હો ઉસ પર હજ ફર્ઝ હો યા'ની અગર ફર્ઝ ન થા ઔર હજ્જે બદલ કરાયા

તો હજ ફર્ઝ અદા ન હુવા, લિહાઝા અગર બા'દ મેં હજ ઉસ પર ફર્ઝ હુવા તો યેહ હજ ઉસ કે લિએ કાફી ન હોગા બલ્કે અગર આજિઝ હો તો ફિર હજ કરાએ ઔર કાદિર હો તો ખુદ કરે. (2) જિસ કી તરફ સે હજ કિયા જાએ વોહ આજિઝ હો યા'ની વોહ ખુદ હજ ન કર સકતા હો અગર ઈસ કાબિલ હો કે ખુદ કર સકતા હૈ તો ઉસ કી તરફ સે નહીં હો સકતા અગર્ચે બા'દ મેં આજિઝ હો ગયા, લિહાઝા ઉસ વક્ત અગર આજિઝ ન થા ફિર આજિઝ હો ગયા તો અબ દોબારા હજ કરાએ. (3) વક્તે હજ સે મૌત તક ઉઝ્ર (મજબૂરી) બરાબર બાકી રહે અગર દરમિયાન મેં ઈસ કાબિલ હો ગયા કે ખુદ હજ કર લે તો પહલે જો હજ કિયા જા ચુકા હૈ વોહ ના કાફી હૈ. હાં અગર વોહ કોઈ ઐસા ઉઝ્ર થા જિસ કે જાને કી ઉમ્મીદ હી ન થી ઔર ઈત્તિફાકન જાતા રહા તો વોહ પહલા હજ જો ઉસ કી તરફ સે કિયા ગયા કાફી હૈ મસલન : વોહ નાબીના (અંધા) હૈ ઔર હજ કરાને કે બાદ અંખયારા (દેખને વાલા) હો ગયા તો અબ દોબારા હજ કરાને કી ઝરૂરત ન રહી. (4) જિસ કી તરફ સે કિયા જાએ ઉસ ને હુક્મ દિયા ઔર બિગૈર ઉસ કે હુક્મ કે નહીં હો સકતા. હાં વારિસ ને મૂરિસ (વિરાસત યા તર્કા પહુંચને વાલે) કી તરફ સે કિયા તો ઈસ મેં હુક્મ કી ઝરૂરત નહીં. (5) મસારિફ (ખર્ચ) ઉસ કે માલ સે હોં જિસ કી તરફ સે હજ કિયા જાએ લિહાઝા અગર મામૂર (મુકર્રર કર્દા) ને અપના માલ સર્ફ કિયા હજ્જે બદલ ન હુવા.

દુઆઈય્યા કલિમાત : મૌલા તબારક વ તઆલા કી બારગાહ મેં દુઆ ગો હૂં કે ઈસ કિતાબ કી તરતીબ વ તહઝીબ મેં કહીં કોઈ ગલતી, લગ્ઝિશ હુઈ હો તો અપને કરમ સે મુઆફ ફરમાએ ઔર કારિઈન (પઢને વાલોં) કે લિએ નફઅ બખ્શ બનાએ. **وماتوفیقی الا باللہ**

અલ અબ્દ મુહમ્મદ

શમ્સુલ કમર કાદિરી ફૈઝી

ક્યા હજ મકબૂલ ? અઝ : હુઝૂર શૈખુલ ઇસ્લામ

હઝરત શૈખુલ ઈસ્લામ કા વીજાપૂર મેં સ્ટેજ પ્રોગ્રામ થા તકરીર ઉમૂમન રાત 11 બજે પહલે શુરૂઅ નહીં હોતી હઝરત અપને મેઝબાન કે ઘર કિયામ પઝીર થે, દસ્તરખ્વાન પર હી મેઝબાન કે ઘર કે દો બન્દોં ને હઝરત સે એક સુવાલ કિયા યેહ દોનોં ઔર ઘર કે કુછ ઔર લોગ ઉસી સાલ કુછ મહીને પહલે હી હજ કે ફરાઈઝ સે ફારિગ હો કર આએ થે. સુવાલ યેહ થા કે હમ હજ કો ગએ હમારે હિસાબ સે હમ ને સારે અરકાન અદા કિયે. અબ સુવાલ યેહ હૈ કે હમારી હજ મકબૂલ હૈં યા નહીં યેહ જાનને કે લિએ કોઈ અલામત (નિશાની) હૈ ક્યા ? હમેં કૈસે પતા ચલે કે હમારી હજ કબૂલ હુઈ ?

હઝરત ને ફૌરન ફરમાયા : હાં અલામત હૈ ઔર ઐસી વાઝેહ (ખુલી / રૌશન) અલામત હૈ કે આપ ખુદ પતા કર સકતે હો, કે આપ કી ઈબાદત કુબૂલ હુઈ યા નહીં હજ કો જાને સે પહલે આપ અપને આપ કો દેખે કોઈ ખામી, કોઈ ઐબ યા ગુનાહ જો અપને મેં થા ક્યા જા કર આએ તો દૂર હુવા ? યા ફિર જાને સે પહલે જો ઈબાદતેં કરતે થે વોહ બઢી ? ક્યા ઝૌક શૌખ બઢા ? અગર તુમ્હારા જવાબ હાં હૈ તો આપ કી ઈબાદત મક્બૂલ હુઈ ઔર અગર જવાબ ના મેં હૈ યા'ની ન ગુનાહ કમ હુવા ન ઈબાદતેં બઢી તો માન લો કે તુમ ઘુમ ફિર કર વાપસ આ ગએ. યેહી મુઆમલે તુમ્હારે રોઝે, તુમ્હારી નમાઝ કે લિએ હૈ કે ઈબાદત ગુનાહ કો કમ ન કરે તો વોહ ઈબાદત કૈસી ?

હઝરત ને ઔર ફરમાયા : અગર ઈન્સાન દો બાલ્ટી પાની લે કર બાથરૂમ મેં જાએ પૂરા સાબુન ઘિસ ડાલે ખૂબ પાની બહાએ મગર બદન કા મેલ દૂર ન હુવા તો વોહ નહાયા નહીં ફુઝૂલ પાની બહાયા જબ

ઈન્સાન હરમ તક જાએ ઔર આ'માલ કરે તૌબા કરે તો તૌબા કા અસર દિખના ચાહિએ. અબ હમ યેહ ગૌર કરે ઔર હર હાજી યેહ સોચે કે હજ ઉમરહ કરને કે બા'દ કુછ તૌબા કી અસર દિખતી હૈં યા નહીં !

મક્બૂલ હજ અઝ : સય્યિદ દાદા બાપુ

ઔર આગે બઢે એક મરતબા મદીનએ મુનવ્વરા મેં હમ સાવર કુંડલા વાલે સય્યિદ દાદા બાપુ કે કમરે મેં થે ઔર બાપુ કે એક ચાહને વાલે ને બાપુ સે સુવાલ કિયા બાપુ હમ દેખતે હૈ કે આપ હર સાલ હજ કો આતે હો આપ ને કુલ કિતને હજ કિયે ?

બાપુને જવાબ દિયા : ભાઈ મૈં ને બે શુમાર હજ કિએ હૈં મેરી વાલિદા મોહતરમા હયાત હૈ ઔર મૈં દિન મેં કઈ મરતબા ઉન કો દેખતા હૂં ઔર અલ્લાહ કા વા'દા હૈં મેરી હર નઝર પર એક હજ કા સવાબ મિલતા હૈ. તુમ ને યેહ સમઝ લિયા કે ઈન્ડિયા સે સઊદી અરબ આના જાના ઔર સઈ, તવાફ, મિના, અરફાત જાના હી હજ હૈં ઐસા નહીં હૈ આદમી અપને બાપ કે ચેહરે કો મહબ્બત કી નઝર સે દેખે તો ભી એક મક્બૂલ હજ હૈ. માં બાપ અગર ફૌત હો ગએ તો ઉન કી કુબૂર (કબ્રોં) કી ઝિયારત પર ભી હજ કા સવાબ હૈં યહાં તક કે ચાશ્ત કી દો રકઅત નમાઝ પર ભી હજ વ ઉમરહ કા સવાબ હૈં.

અફસોસ કૌમ પર ! હમ માં બાપ કી ખિદમત નહીં કરતે બળોં કી તા'ઝીમ નહીં કરતે, છોટોં પર શફકત નહીં કરતે ઔર પાંચ સાત હજ ઔર બારહ પન્દરહ ઉમરહ કરતે હૈં દિલ પથ્થર બને હુએ હૈ લોગોં કા હક મારતે હૈં. અલ્લાહ તૌફીક દે હમેં અચ્છે અખ્લાક વાલા બનાએ.

આમીન

માયૂસ ન હોને વાલા હાજી

હઝરતે સય્યિદુના માલિક બિન દીનાર عَلَيۡهِ رَحۡمَةُ اللّٰهِ الۡغَفَّار ફરમાતે હૈં : એક આબિદ કહતે હૈં : મૈં મુતવાતિર કઈ સાલ તક **હજ** કી સઆદતે ઉઝ્મા સે સરફરાઝ હોતા રહા ઔર હર સાલ એક દરવેશ કો કા'બએ મુઅઝ્ઝમા કા દરવાઝા પકડે દેખા. જબ વોહ لَبَّيْكَ ط اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ ط કહતા તો ગૈબ સે આવાઝ સુનાઈ દેતી : "لَالَبَّيْكَ". મૈં ને **ચૌદહવેં સાલ** ઉસ શખ્સ સે પૂછા : એ દરવેશ તૂ બહરા તો નહીં ? ઉસ ને જવાબ દિયા : "મૈં સબ કુછ સુન રહા હૂં." મૈં ને કહા : ફિર યેહ તક્લીફ ક્યૂં ઉઠાતા હૈ ? ઉસ ને કહા : યા શૈખ ! મૈં હલ્ફિય્યા બયાન કરતા હૂં કે અગર બજાએ 14 સાલ કે ચૌદહ હઝાર સાલ મેરી ઉમ્ર હો ઔર બજાએ સાલ ભર કે, હર રોઝ હઝાર બાર યેહ જવાબ "لَالَبَّيْكَ" સુનાઈ દે તો ફિર ભી ઈસ દરવાઝે સે સર ન ઉઠાઊંગા. આપ رَحۡمَةُ اللّٰهِ تَعَالٰی عَلَيۡه ફરમાતે હૈં કે અભી હમ મસરૂફે ગુફ્તગૂ થે કે અચાનક આસ્માન સે એક કાગઝ ઉસ કે સીને પર ગિરા, ઉસ ને વોહ કાગઝ મેરી તરફ બઢાયા, મૈં ને પઢા તો ઉસ મેં લિખા થા : "એ માલિક બિન દીનાર ! તૂ મેરે બન્દે કો મુઝ સે જુદા કરતા હૈ કે મૈં ને ઈસ કે **કઈ સાલ કે હજ** કબૂલ નહીં કિયે, ઐસા નહીં બલ્કે ઈસ મુદ્દત મેં આને વાલે તમામ હાજિયોં કે હજ ભી ઈસી કી પુકાર કી બરકત સે કબૂલ કિયે હૈં તાકે કોઈ મેરી બારગાહ સે મહરૂમ ન જાએ."

યેહ ક્યૂં કહૂં મુઝ કો યેહ અતા હો યેહ અતા હો

વોહ દો, કે હમેશા મેરે ઘર ભર કા ભલા હો (ઝૌકે ના'ત)

صَلُّوْا عَلَى الْحَبِيْب! صَلَّى اللهُ تَعَالٰى عَلٰى مُحَمَّد

દુઆ કબૂલ ન હોને કી હિક્મતેં

ઈસ્લામી ભાઈયો ! ઈસ હિકાયત સે હમેં યેહ ભી મદની ફૂલ મિલે કે કબૂલિય્યતે દુઆ મેં ખ્વાહ કિતની હી તાખીર હો દિલ બરદાશ્તા નહીં હોના ચાહિયે, હમ તાખીર કી મસ્લહતેં નહીં જાનતે, યકીનન કબૂલિય્યતે દુઆ મેં તાખીર બલ્કે સિરે સે દુઆ કી કબૂલિય્યત કા ઈઝહાર ન હોના ભી હમારે હક મેં મુફીદ હોતા હૈ. મેરે આકા આ'લા હઝરત رَحْمَةُ اللهِ تَعَالٰى عَلَيْه કે વાલિદે ગિરામી રઈસુલ મુતકલ્લિમીન **હઝરતે મૌલાના નકી અલી ખાન** عَلَيْهِ رَحْمَةُ الْحَنَّان કે ફરમાન કા ખુલાસા હૈ : હિક્મતે ઈલાહી, કે કભી તૂ બરાહે નાદાની કોઈ ચીઝ તલબ કરતા હૈ ઔર (વોહ عَزَّوَجَلَّ) બરાહે મેહ્રબાની તેરી દુઆ કબૂલ નહીં ફરમાતા ક્યૂંકે તૂ જો માંગ રહા હોતા હૈ વોહ અગર અતા કર દિયા જાએ તો તુઝે નુક્સાન પહોંચે. મસલન તૂ **દૌલત** માંગે ઔર તુઝે મિલ જાએ તો **ઈમાન** ખતરે મેં પડ જાએ, યા તૂ **સિહ્હત** માંગે ઔર ઉસ કા મિલના તેરી આખિરત કે લિયે નુક્સાન દેહ હો ઈસ લિયે વોહ તેરી દુઆ કબૂલ નહીં ફરમાતા. પારહ 2 **સૂરતુલ બકરહ** આયત નમ્બર 216 મેં ઈર્શાદ હોતા હૈ :

عَسٰۤی اَنْ تُحِبُّوْا شَیْـًٔا وَّ هُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ؕ **તરજમએ કન્ઝુલ ઈમાન :** કરીબ હૈ કે કોઈ બાત તુમ્હેં પસન્દ આએ ઔર વોહ તુમ્હારે હક મેં બુરી હો.

કિસ કે દર પર મૈં જાઊંગા મૌલા !

દુઆ કબૂલ હો યા ન હો માંગને મેં કોતાહી નહીં કરની ચાહિયે અપને પરવર દગાર عَزَّوَجَلَّ કો પુકારતે રહના ભી બહુત બડી સઆદત ઔર હકીકત મેં ઈબાદત હૈ. ઈસ ઝિમ્ન મેં મઝીદ એક **હિકાયત** મુલાહઝા હો : એક ઝઈફુલ ઉમ્ર બુઝુર્ગ એક નૌ જવાન કે સાથ **હજ** કરને ગએ, જૂં હી એહરામ બાંધ કર કહા : لَبَّيْكَ (યા'ની મૈં તેરી બારગાહ મેં હાઝિર હૂં) ગૈબ સે આવાઝ આઈ : لَالَبَّيْكَ (યા'ની તેરી હાઝિરી કબૂલ નહીં) નૌ જવાન હાજી ને ઉન સે કહા : ક્યા આપ ને યેહ જવાબ સુના ? **બૂઢે હાજી** ને ફરમાયા : જી હાં, મૈં તો **70 સાલ** સે યેહ જવાબ સુન રહા હૂં ! મૈં હર બાર અર્ઝ કરતા હૂં لَبَّيْكَ ઔર જવાબ આતા હૈ لَالَبَّيْكَ : **નૌ જવાન** ને કહા : ફિર આપ ક્યૂં, આતે, સફર કી તકાલીફ ઉઠાતે ઔર ખુદ કો થકાતે હૈં ? **બૂઢે હાજી** સાહિબ રો કર કહને લગે : **ફિર મૈં કિસ કે દરવાઝે પર જાઊં ?** મુઝે ખ્વાહ રદ કિયા જાએ યા કબૂલ, મૈં ને તો બસ યહીં આના હૈ, ઈસ દર કે સિવા મેરી કહીં પનાહ નહીં. ગૈબ સે આવાઝ આઈ : "જાઓ ! તુમ્હારી સારી હાઝિરિયાં કબૂલ હો ગઈ." (تفسیر روح البیان ج ۱۰ ص ۱۷۶)

વોહ સુનેં યા ન સુનેં ઉન કી બહર હાલ ખુશી

દર્દે દિલ હમ તો કહે જાએંગે اِنْ شَآءَ اللّٰه

લબ્બૈક અલ્લા હુમ્મ લબ્બૈક
લબ્બૈક લા શરીક લક લબ્બૈક
ઈન્નલ હમ્દ વન-નેઅમત
લકવલ મુલ્ક લા શરીક લક

હજ્જ કબ વાજિબ હોગા?

તિરમીઝી વ ઈબ્નેમાજા ઈબ્ને ઉમર રદિયલ્લાહો તઆલા અન્હો સે રાવી હૈ, એક શખ્સન અર્ઝ કી કયા ચીઝ હજ્જ કો વાજિબ કરતી હૈ? ફરમાયા, તોશા ઔર સવારી

ગુનાહ ધુલ જાતે હૈ

ફરમાને મુસ્તુફા
સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ :
હજ્જ કરો! બેશક! હજ્જ ગુનાહોં કો ઐસે ધો ડાલતા હૈ જૈસે પાની મેલ કો.

ફરમાને મુસ્તુફા સલ્લલ્લાહુ અલયહિ વસલ્લમ :

મરતે હી જન્નતમેં દાખિલા,

જો શખ્સ હજ્જ યા ઉમરાહ કે લિયે ઘરસે નિકલા ઔર ઉસકા યે નિકલના સિર્ફ ઈસી વજહસે હુઆ (કોઈ ઔર ગરઝ ના હો) ફિર રાસ્તેમેં મર ગયા ઉસકે લિયે કોઈ રૂકાવટ ના હોગી ઔર ન ઉસકા હિસાબ હોગા ઔર ઉસ્સે ફરમાયા જાએગા, ‘જા જન્નતમેં દાખિલ હો જા’.